

ZARZĄD GMINY UŚCIMÓW

INSTYTUT GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ I KOMUNALNEJ W WARSZAWIE
ZAKŁAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO I URBANISTYKI W LUBLINIE

**STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

GMINY UŚCIMÓW

CZEŚĆ I

UWARUNKOWANIA

SPIS TREŚCI:

STUDIUM.....	1
SŁOWO WSTĘPNE.....	LUBLIN, CZERWIEC 2002 r. 4
1. WPROWADZENIE.....	6
1.1. METODA OPRACOWANIA.....	9
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE, USTALENIA I WYTYCZNE REGIONALNE.....	11
2.1. POŁOŻENIE W REGIONIE.....	11
2.2. MIEJSCE W POLITYCE REGIONALNEJ WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO.....	11
3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	15
3.1. WPROWADZENIE.....	15
3.2. DIAGNOZA STANU I ZAGROZEŃ WALORÓW I ZASOBÓW ŚRODOWISKA GEOGRAFICZNEGO I PRZYRODY.....	18
3.2.1. <i>Geologia i rzeźba warstw przypowierzchniowych</i>	18
3.2.2. <i>Hydrosfera</i>	21
3.2.3. <i>Klimat</i>	23
3.2.4. <i>Przyroda</i>	24
3.3. UWAGI KOŃCOWE.....	29
4. ŚRODOWISKO KULTUROWE.....	31
4.1. STRATEGICZNE CELE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO DOTYCZĄCE ŚRODOWISKA KULTUROWEGO.....	31
4.2. ZASOBY MATERIALNE – STREFOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.....	32
4.2.1. <i>Obszary i obiekty ścisłej ochrony konserwatorskiej tj. figurujące w rejestrze zabytków województwa lubelskiego</i>	34
4.2.2. <i>Obszary i obiekty pośredniej ochrony konserwatorskiej, tj. figurujące w ewidencji zabytków województwa lubelskiego</i>	34
4.2.3. <i>Dokumentacja fotograficzna – obszary i obiekty figurujące w ewidencji zabytków województwa lubelskiego</i>	44
4.2.4. <i>Obszary i obiekty figurujące w spisie Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie</i>	52
4.2.5. <i>Obszary obserwacji archeologicznej</i>	57
4.2.6. <i>Krajobraz kulturowy gminy Uścimów (szkic)</i>	66
4.3. ŚRODOWISKO KULTUROWE (UWARUNKOWANIA) – ZAŁĄCZNIK GRAFICZNY.....	83
5. STRUKTURA PRZESTRZENNA – OSADNICTWO.....	84
5.1. INFORMACJE OGÓLNE.....	84
5.2. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA GMINY.....	84
5.3. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA GMINY.....	84
5.4. WARUNKI GEOGRAFICZNE GMINY.....	85
5.5. WARUNKI GLEBOWE.....	86
5.6. SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE WARUNKI ROZWOJU GMINY.....	87
5.6.1. <i>Ludność</i>	87
5.6.2. <i>Gospodarka i infrastruktura społeczna</i>	88
5.7. SIEĆ OSADNICZA I UKŁAD PRZESTRZENNY.....	89
5.8. CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE ROZWOJOWI GMINY.....	90
5.9. CZYNNIKI OGRANICZAJĄCE ROZWÓJ GMINY.....	91
6. STRUKTURA TERENU - KOMUNIKACJA.....	92
6.1. DROGI.....	92
6.1.1. <i>Układ dróg</i>	92
6.1.2. <i>Funkcje dróg</i>	92
6.1.3. <i>Korzystne cechy i mankamenty układu dróg</i>	93
6.1.4. <i>Stopień wyposażenia gminy w zakresie dróg</i>	94
6.1.5. <i>Wnioski z analizy stanu zagospodarowania</i>	94
6.1.6. <i>Zewnętrzne – dalekie powiązania gminy</i>	95
6.1.7. <i>Powiązania z terenami i ośrodkami gmin sąsiednich</i>	95
6.2. TECHNICZNO-FUNKCJONALNA CHARAKTERYSTYKA DRÓG.....	95
6.2.1. <i>Drogi powiatowe</i>	95
6.2.2. <i>Drogi gminne</i>	98
6.3. KOMUNIKACJA - UWARUNKOWANIA – ZAŁĄCZNIK GRAFICZNY.....	99

7. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	100
7.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ.....	100
7.2. ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW SANITARNYCH.....	100
7.3. GAZYFIKACJA I CIEPŁOWNICTWO.....	101
7.4. USUWANIE ODPADÓW KOMUNALNYCH.....	102
7.5. ELEKTROENERGETYKA.....	103
7.6. TELEKOMUNIKACJA.....	103
7.7. REGULACJA STOSUNKÓW WODNYCH.....	103

ZAŁĄCZNIKI:

1. MAPA „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY UŚCIMÓW – UWARUNKOWANIA” w skali 1 : 25 000.
2. MAPA „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY UŚCIMÓW – UWARUNKOWANIA” w skali 1 : 50 000, załącznik do tekstu.

Nazwy miejscowości w dziale Uwarunkowania podano zgodnie z obowiązującym planem. Nazwy uaktualnione – w dziale Kierunki.

SŁOWO WSTĘPNE

Przedstawione opracowanie jest realizacją I etapu prac nad „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Uścimów”, zgodnie z umową zawartą (w wyniku przetargu) między Zarządem Gminy Uścimów a Instytutem Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej w Warszawie, w dniu 8 lutego 2002 r.

Przedmiotem etapu I są tzw. „Uwarunkowania rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy”, opracowane jako całość tematu, w myśl Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994r. (z późniejszymi zmianami - Dz.U.nr 15 z 1999r., poz.139, art.6).

Niniejsze opracowanie zostało wykonane przez **IGPiK** - zespół **Zakładu Urbanistyki i Zagospodarowania Przestrzennego w Lublinie** w składzie:

Główny projektant: _____ **mgr inż. architekt Barbara Brylak-Szymczak**
(uprawnienia do projektowania w planowaniu przestrzennym nr 1044/89)

Kierownik tematu: _____ **mgr inż. architekt Małgorzata Żurkowska.**

Szczególne wymagania Ustawy dotyczące uwarunkowań zawarte zostały w następujących działach:

1. Wprowadzenie: mgr Zbigniew Borchulski;
2. Uwarunkowania i wytyczne regionalne: dr Waldemar Andrzej Gorzym-Wilkowski;
3. Środowisko przyrodnicze: mgr Zbigniew Borchulski;
4. Środowisko kulturowe: mgr inż. arch. Barbara Brylak-Szymczak,
arch. Grażyna Dziedzic-Wiejak;
5. Struktura przestrzenna – osadnictwo: mgr inż. arch. Małgorzata Żurkowska;
6. Komunikacja: inż. arch. Andrzej Link;
7. Infrastruktura techniczna: mgr inż. Zdzisław Lechus;

Ponadto:

tok formalno-prawny: mgr inż. arch. Małgorzata Żurkowska,
dr Waldemar Andrzej Gorzym-Wilkowski,
mgr Zuzanna Pizoń.

- grafika: mgr inż. arch. Małgorzata Żurkowska,
mgr inż. arch. Anna Polska,
arch. Grażyna Dziedzic-Wiejak,
techn. bud. Elżbieta Mazurek.
- skład komputerowy: arch. Grażyna Dziedzic-Wiejak.
- zdjęcia: arch. Grażyna Dziedzic-Wiejak.

Działy te zawierają informacje dotyczące stanu istniejącego, aktualnych trendów i wytycznych warunkujących możliwości i kierunki rozwoju i zagospodarowania.

Formalnym dokumentem projektu Studium będzie opracowanie finalne „Kierunki” stanowiące treść etapu II. Etap I ma charakter roboczy, są to materiały autorskie do sformułowania racjonalnych ustaleń dokumentu finalnego. Tak więc etap I jest zbiorem roboczych informacji autorskich, które pozwolą w sposób właściwy sformułować koncepcję kierunków perspektywicznego rozwoju i zagospodarowania gminy.

Niniejszy tekst wraz z rysunkami stanowiącymi jego ilustracje, zostanie zaprezentowany przez autorów Zarządowi Gminy i przedyskutowany pod kątem jego zgodności ze stanem faktycznym.

Wskazane jest, aby dyskusja pozwoliła potwierdzić, czy zweryfikować bezpośrednio podstawy rozwoju i zagospodarowania perspektywicznego, zwłaszcza:

- potencjały rozwojowe gminy, jakie należałoby wykorzystać przy jej rozwoju, dążąc do założonych celów ;
- problemy jakie należałoby pokonać w drodze do realizacji tych celów.

Wskazane jest zatem, aby dyskusja przyczyniła się również do racjonalnego określenia czy potwierdzenia strategicznych celów rozwoju przestrzennego gminy.

Będzie to przedmiotem następnego etapu prac p.t. **„Kierunki rozwoju i zagospodarowania przestrzennego”**.

1. WPROWADZENIE

Gospodarka przestrzenna, analogicznie jak inne dziedziny wiedzy i umiejętności, wytworzyła w trakcie swojego rozwoju m. in. własny warsztat badawczy, terminologię (wykraczającą poza potoczny słownik języka mówionego i leksykografię) i sposób zapisu ustaleń.

Chcąc więc uniknąć nieporozumień wynikających z różnic pomiędzy językiem mówionym a specjalistycznym zdefiniowano ważniejsze pojęcia i rozwinięto zakres znaczeniowy zawodowych sformułowań. Takie podejście poprawia zrozumienie tekstu i ułatwia jego wykorzystanie.

Rozwijając powyższą myśl oraz w celu uporządkowania pojęć w „Studium...” zestawiono główne pojęcia podstawowe:

⇒ **Zagospodarowanie przestrzenne** oznacza stan przestrzeni fizycznej istniejący lub planowany jako rezultat gospodarki przestrzennej; jest to więc stan i sposób wykorzystania przestrzeni fizycznej określony przez:

- użytkowanie terenów;
- struktury przestrzenne i różne rodzaje infrastruktury z nią związane;
- relacje funkcjonalne między tymi strukturami i infrastrukturami oraz ich elementami. W przestrzeni przyrodniczej ten rodzaj powiązań funkcjonalnych decyduje o związkach ekologicznych a często o stanie i zagrożeniach środowiska a oceniany przez:
  - wymagania ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
  - kryteria kompozycji i ładu przestrzennego,
  - wartości użytkowe i rynkowe (marketingowe),
  - potrzeby obronności i bezpieczeństwa.

Tak więc pod pojęciem „zagospodarowanie przestrzenne” rozumiemy stan przestrzeni, czyli terenów zabudowy, urządzeń infrastruktury technicznej, a także środowiska, które jest efektem prowadzonej gospodarki przestrzennej. Ten stan może być dobry lub zły; jednakże względność kryteriów oceny często zaciera różnice.

⇒ **Gospodarka przestrzenna**, to działalność wywołująca skutki przestrzenne, z założenia racjonalna, czyli podporządkowana jakimś celom. W zależności od aspektów i kontekstów w różny sposób definiuje się w nauce i praktyce to pojęcie. W opracowaniu będziemy rozumieć gospodarkę przestrzenną jako gospodarkę zasobami środowiska. W kontekście konstytucyjnego uprawomocnienia rozwoju zrównoważonego ten aspekt powinien być najważniejszy i winien dominować w praktyce planistycznej.

⇒ **Polityka przestrzenna**, to skoordynowane przez prawnie określone podmioty (samorządy i państwo), działania osób lub instytucji posiadających stosunek władczy wobec podmiotu do którego polityka jest adresowana – dla osiągnięcia określonych celów. Polityka przestrzenna jest więc ukierunkowanym zbiorem

działań i decyzji związanych z zarządzaniem i planowaniem rozwoju przestrzennego. Jednym z głównych zadań polityki przestrzennej, szczególnie dla władz samorządowych, jest harmonizowanie interesu publicznego z interesami prywatnymi. Zasady polityki przestrzennej gminy i miasta powinny być zawarte przede wszystkim w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, bowiem dokument ten określa:

- ramy polityki przestrzennej, jako ukierunkowanego zbioru i decyzji związanych z zarządzaniem i planowaniem rozwoju; polityka przestrzenna jest współzależna z politykami: ekologiczną, społeczną i ekonomiczną gminy;
- podstawowe komponenty polityki przestrzennej: politykę lokalizacyjną, politykę w zakresie obrotu nieruchomościami (głównie obrotu gruntami), politykę inwestycyjną;
- cele gospodarki przestrzennej: lokalne (gminne) lub ponadlokalne określone pośrednio lub bezpośrednio przez obywateli (mieszkańców, właścicieli działek i nieruchomości);

Z krótkiego przeglądu pojęć i definicji bezpośrednio wiążących się ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wynika ranga tego dokumentu, u którego podstaw leży decentralizacja zadań z zakresu planowania przestrzennego i ich daleko posunięta komunalizacja. W ten sposób kształtuje się samodzielność planistyczną gminy. Ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu zaliczone zostało do zadań własnych gminy. Administracji rządowej pozostawia się kształtowanie polityki przestrzennej państwa oraz koordynację programów realizacji celów publicznych o znaczeniu ponadlokalnym.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest, jak wcześniej podkreślono, aktem polityki przestrzennej gminy i stąd wynika pierwsza i jak się wydaje najważniejsza funkcja: **kształtowanie i wykładnia polityki rozwoju przestrzennego gminy**. Uznając, że określenie rozwoju przestrzennego nie jest możliwe bez uwzględnienia podstawowych kierunków rozwoju gospodarczego, czyli tzw. strategii rozwoju, studium staje się czymś więcej niż aktem polityki przestrzennej. Jest aktem polityki rozwoju przestrzenno – gospodarczego. Z konieczności zatem pełni funkcję planu gospodarczego. Uważamy, że ta dualistyczna rola studium jest cechą charakterystyczną większości tego typu dokumentów.

Drugą istotną funkcją studium jest **koordynacja ustaleń planów miejscowych**. W tym rozumieniu jest szansą na integrację przestrzeni jako określonej całości. W takiej sytuacji należy oczekiwać, że ustalenia studium będą koncentrować się głównie na tym co interesuje gminę. Nie oznacza to pominięcia wymagań wynikających z Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.

I wreszcie trzecia funkcja studium to **promocja gminy na zewnątrz**. Studium to filozofia rozwoju przestrzenno – gospodarczego na przyszłość, a jeżeli tak, to powinno stać się zachętą do inwestowania. Im bardziej wszechstronny, nacechowany ambicjami lokalnymi i realistyczny jest program tego rozwoju, tym bardziej atrakcyjna staje się formułowana oferta. Tak więc na studium można patrzeć jak na

ofercie pozostania lub osiedlania się w gminie.

Wprawdzie studium jest aktem prawnym uchwalanym przez Radę Gminy (Miasta) na podstawie przepisu ustawowego (art.6 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym), a jednak nie można go zaliczyć, ani do aktów prawa powszechnie obowiązującego, ani do aktów normatywnych prawa miejscowego – w rozumieniu art. 178 ust.1 i art. 94 Konstytucji R.P.

Należy zwrócić uwagę, że każda gmina musi uchwalić Studium, zaś polityka przestrzenna powinna wyrażać się tylko i wyłącznie za pomocą studium, a nie innego aktu prawnego. Studium nie jest prawem adresowanym do obywateli i innych podmiotów zewnętrznych w stosunku do gminy; na jego podstawie nie powstają więc decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Jednoznacznego określenia wymaga również relacja: Studium a Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Zapewnienie „spójności” tych dwóch aktów – jako „obowiązek” – nałożony został na Zarząd a nie Radę Gminy (art.18 ust.2a oraz punkt 11). Pod przewidzianą w ustawie sankcją nieważności planu (z art.27 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym) podlegać będzie zaniechanie przez zarząd „obowiązku zbadania” lub „obowiązku informacji o ocenie”. Natomiast uchwały o planie – sprzeczne ze studium – nie są sankcjonowane ich nieważnością.

Na koniec ogólnych informacji o studium i jego roli w systemie planowania przestrzennego należy podkreślić, że musi ono zawierać precyzyjnie określone aspekty polityki przestrzennej państwa. Gwarantuje to przepis art. 6 ust.4 pkt.6, gdzie mowa o tym, iż w studium uwzględnia się „zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych”.

1.1. Metoda opracowania

„Studium...” jest dokumentem, w którym ustala się politykę przestrzenną gminy, przy czym jak wyżej wspomniano pod **pojęciem polityka rozumie się cele i sposoby ich osiągnięcia**. W merytorycznym toku prac wyodrębniają się trzy podstawowe etapy:

- przeprowadzenie diagnozy uwzględniającej ważniejsze dziedziny planowania;
- wskazanie uwarunkowań rozwoju gminy z punktu widzenia przedstawianych funkcji gospodarczych, stanu dotychczasowego zagospodarowania oraz zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- określenie polityki przestrzennej.

Etapy pracy nad Studium wynikają zarówno z ogólnej praktyki planistycznej, jak i szczególnego przedmiotu i celu tego dokumentu. Pierwsze dwa etapy, zagregowane i umownie nazwane „Ustaleniami” są rezultatem przeprowadzonej wieloaspektowej

diagnozy sfer: środowiskowej, społeczno – gospodarczej, przestrzennej i infrastrukturalnej w skali lokalnej (gminnej) i regionalnej.

Diagnozę stanu i zagrożeń sfery środowiskowo – przyrodniczej dokonano w oparciu o dostępne materiały archiwalne, studia i ekspertyzy. Najważniejsze to: „Powszechna inwentaryzacja przyrodnicza gminy”, inwentaryzacja surowców mineralnych i opracowania fizjograficzne. Na podstawie tych opracowań rozpoznano stan środowiska geograficznego i zasoby przyrody żywej, a ponadto zidentyfikowano zagrożenia wynikające z wielowiekowego użytkowania przestrzeni przyrodniczej. Ważnym zagadnieniem było również wyodrębnienie wszystkich tych walorów, które powinny decydować o charakterze i kierunkach rozwoju gminy. Rozwój zrównoważony realizowany przez samorząd terytorialny powinien w jak najszerszym zakresie uwzględniać naturalne predyspozycje środowiskowe.

Dokument strategii rozwoju gminy, zawierający bardzo szczegółowe, analityczne materiały społeczno – gospodarcze, posłużył do wynumerowania priorytetów rozwoju. Tu też uwzględniono naturalne predyspozycje i tendencje rozwojowe gminy wskazując jednocześnie na zagrożenia.

Struktura przestrzenna i osadnictwo została rozpoznana na podstawie analizy dotychczasowych dokumentów planistycznych, statystycznych i analitycznych. W Studium uwzględniono więc stan istniejący i przesądzenia zagospodarowania przestrzennego określone w planach miejscowych. W podobny sposób opracowano zagadnienie infrastruktury technicznej.

Wszystkie opracowania specjalistyczne fazy Uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego składają się z tekstu i mapy. Działowe opracowania kartograficzne traktowane jako materiał roboczy służyły do ostatecznego opracowania mapy z podtytułem „Uwarunkowania”, na której zebrano główne (dla zachowania czytelności mapy) uwarunkowania branżowe zagospodarowania przestrzennego.

Tekst „Uwarunkowań” w układzie tematycznym zawiera charakterystykę działową, ze szczegółowością na jaką pozwala przedmiot Studium – analizującą poszczególne determinanty rozwoju.

Działowe uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego znajdują rozwinięcie w części „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE, USTALENIA I WYTYCZNE REGIONALNE

2.1. Położenie w regionie

Gmina Uścimów położona jest w północnej części województwa lubelskiego, w powiecie lubartowskim. W przestrzennej strukturze sieci osadniczej gmina zajmuje stosunkowo peryferyjne miejsce. Jej odległość od stolicy województwa jest względnie niewielka – ok. 50 kilometrów, jednakże po drogach o nienajlepszym standardzie technicznym. Od stolicy powiatu dzieli ją ok. 25 kilometrów; podobnie daleko jest do innych sąsiednich miast powiatowych – Łęcznej i Parczewa.

Z uwagi na swoje peryferyjne położenie obszar gminy Uścimów nie jest częścią jednoznacznie wykształconego subregionu. Jest bowiem w różnym stopniu obsługiwany przez wszystkie spośród wspomnianych powyżej miast powiatowych, a ponadto przez – znacznie od nich słabszy, lecz położony bliżej – Ostrów Lubelski (co wynika przede wszystkim ze słabego, jak dotychczas, stopnia ukształtowania własnego ośrodka gminnego).

Przez obszar gminy Uścimów nie przebiegają ważniejsze drogi kołowe o charakterze tranzytowym, które mogłyby stanowić czynnik pobudzający rozwój gminy. Głównym natomiast bodźcem rozwojowym są wysokie walory środowiska przyrodniczego, które powodują, że w ostatnich latach najaktywniej rozwija się w gminie funkcja letniskowa i obsługa rekreacji.

2.2. Miejsce w polityce regionalnej województwa lubelskiego

Dotychczas nie został uchwalony przez sejmik województwa lubelskiego plan zagospodarowania przestrzennego województwa, natomiast w dniu 14 lipca 2000 roku została przez sejmik przyjęta strategia rozwoju województwa, której rozstrzygnięcia stanowią istotną przesłankę dla kierunków wojewódzkiej polityki przestrzennej.

Za podstawę coraz pełniejszego rozpoznania walorów przyrodniczych Lubelszczyzny i ich oceny na tle kraju i Europy uznaje się identyfikację ekosystemów kluczowych i ości przyrodniczych, tzn. tych podstawowych elementów naturalnych, których suma składa się na dziedzictwo przyrodnicze regionu.

Za ekosystemy kluczowe uznaje się obszary na których środowisko zachowało w dużym stopniu swój naturalny charakter i które odgrywają decydującą rolę w utrzymaniu równowagi ekologicznej i funkcjonowania systemu ekologicznego w układach makroprzestrzennych.

W ochronie dziedzictwa przyrodniczego województwa motywem przewodnim jest dążenie do integracji sieci ekologicznych, identyfikowanych i rozwijanych na podstawie kryteriów przyjętych w dyrektywach europejskich (tzw. ptasiej i siedliskowej) i konwencjach międzynarodowych, z systemem obszarów chronionych ustanowionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Za podstawę rozwoju systemu obszarów chronionych w województwie uznaje się:

- „Projekt doskonalenia systemu obszarów chronionych Lubelszczyzny po zmianie podziału administracyjnego”.
- Koncepcję Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET – PL, której celem jest zwiększenie

skuteczności ochrony różnorodności biologicznej poprzez:

- ochronę możliwości pełnego spektrum typów zespołów przyrodniczych i antropogenicznych;
  - zapewnienie łączności przestrzennej i funkcjonalnej sieci;
  - ochronę czynników wpływających na spójność sieci;
  - ochronę ostoi i siedlisk;
  - ustanawianie stref buforowych wokół najcenniejszych pod względem przyrodniczym, często wrażliwych na degradację obszarów;
  - renaturalizację zniszczonych ekosystemów;
  - poprawienie jakości środowiska;
  - integrację celów ochronnych przyrody z innymi politykami branżowymi i promocja rozwoju zrównoważonego.
- Program CORINE – ostoje przyrody.
  - Koncepcję sieci NATURA 2000 jako podstawa:
    - korygowania i rozwoju systemu obszarów chronionych;
    - wyznaczania obszarów specjalnej ochrony, wymagających utrzymania w stanie naturalnym bądź odtworzenia takiego stanu, w którym często ochrona jest do pogodzenia z gospodarczym użytkowaniem terenu.
  - propozycje nadania niektórym obszarom statusu międzynarodowego.

Prawidłowe funkcjonowanie obszarów chronionych – to jest w pełnej łączności z innymi obszarami o wysokiej aktywności biologicznej, uzależnia się od ustanowienia pomiędzy nimi korytarzy ekologicznych, to jest powiązań przestrzennych, nie zabudowanych, umożliwiających migrację roślin i zwierząt.

Wśród priorytetów rozwoju województwa, przyjętych w strategii, a mających charakter przestrzenny, szereg dotyczy m.in. obszaru gminy Uścimów. Są to w szczególności:

- tworzenie warunków restrukturyzacji rolnictwa oraz wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich,
- rozbudowa i modernizacja systemu komunikacyjnego,
- poprawa kondycji ekologicznej środowiska,
- ochrona i pomnażanie dziedzictwa kulturowego.

Uchwalona w roku 2000 strategia rozwoju województwa stała się podstawą do opracowania projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Projekt ten, który niewątpliwie zostanie uchwalony w roku 2002 przez Sejmik województwa lubelskiego, zawiera szereg rozstrzygnięć dotyczących bezpośrednio sposobów i zasad zagospodarowania obszaru gminy Uścimów. Rozstrzygnięcia te przewidują w szczególności:

▪ w sferze środowiska kulturowego:

- ochronę krajobrazu kulturowego,
- zagospodarowanie obiektów historycznych na cele kultury i turystyki,

▪ w sferze środowiska przyrodniczego:

- skuteczną ochronę obszaru Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, traktowanego jako

ekosystem o znaczeniu krajowym,

▪ w sferze rolnictwa:

- priorytetowe dolesianie obszarów o niskich klasach bonitacyjnych gleb,

▪ w sferze przedsiębiorczości pozarolniczej:

- rozwój usług i produkcji w ośrodkach węzłowych,
- rozwój małych i średnich przedsiębiorstw sektora turystycznego, zwłaszcza obejmujących nowe produkty turystyczne,

▪ w sferze turystyki i wypoczynku:

- podniesienie standardów istniejącej bazy oraz rozwój usług turystycznych i paraturystycznych,
- możliwość rozwoju obiektów turystycznych o niskiej intensywności zabudowy (pensjonaty, małe ośrodki wypoczynkowe),
- rozszerzenie oferty turystycznej – o agroturystykę, turystykę kwalifikowaną i specjalistyczną,
- utworzenie ścieżek rowerowych, tras konnych, podwyższenie standardów istniejących szlaków turystycznych,
- adaptację istniejącej zabudowy na cele letniskowe,
- elastyczną wymianę funkcji istniejących i nowych obiektów wypoczynkowych,
- ochronę przed przeinwestowaniem obszaru Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, zwłaszcza obszarów wokół jezior: Krasne i Tomaszne,

▪ w sferze infrastruktury technicznej:

- rozbudowę sieci gminnych wysypisk odpadów komunalnych,
- stworzenie sieci wiejskich punktów gromadzenia odpadów,
- współzależną realizację wodociągów i unieszkodliwiania ścieków z biologicznym stopniem oczyszczania, zwłaszcza na terenach o funkcji wypoczynkowej,

▪ w sferze ładu przestrzennego:

- stymulowanie skupiania zabudowy, poprzez bardziej efektywne wykorzystanie obszarów o już ustalonej w planie miejscowy funkcji mieszkaniowej, zwłaszcza położonych wewnątrz lub w sąsiedztwie istniejących zwartych obszarów zabudowy,
- zapewnienie odpowiednich walorów architektonicznych nowej i przekształcanej zabudowy, zwłaszcza położonej wzdłuż głównych dróg oraz w obszarach najbardziej atrakcyjnych rekreacyjnie.

3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

3.1. Wprowadzenie

Określenie polityki przestrzennej każdego obszaru wymaga ustalenia w miarę możliwości wszystkich istotnych uwarunkowań wynikających ze stanu i zagrożeń środowiska geograficznego, przyrody i krajobrazu.

Na aktualny stan przestrzeni przyrodniczej wpływa wiele procesów, mechanizmów i zjawisk naturalnych i wywołanych wykorzystaniem środowiska w wielowiekowym zagospodarowaniu obszaru. Tak więc wyjściowym dla wszelkich analiz przyrodniczych jest cały kompleks cech środowiska w stanie naturalnym. Stabilność i odporność na zmiany antropogenne¹ środowiska w największym stopniu zależy bowiem od historii geologicznej i procesów geomorfologicznych, które kształtowały krajobraz oraz otwierały możliwość intensyfikacji procesów biotycznych.

Zmiany antropogenne w krajobrazie naturalnym „nakładają się” więc na obszary o różnej odporności na uciążliwości zagospodarowania przestrzennego (użytkowania terenu), zaś charakter zagospodarowania, rozumiany jako zakres i intensywność, będzie zawsze oddziaływał na stopień i charakter przekształceń.

W toku wielowiekowego użytkowania terenu, tak jak nie wszystkie obszary, jak i komponenty środowiska – zostały przekształcone i „zużyte” w jednakowym stopniu, tak w toku użytkowania terenu wytworzona zostaje równowaga i interakcja: *środowisko – zagospodarowanie przestrzenne*, która (w zależności od wielu elementów) decyduje o stanie przestrzeni planistycznej.

Zastany stan istniejący przestrzeni jest punktem wyjścia do określenia możliwości dalszego korzystania ze środowiska, z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju gminy. Możliwość opracowania optymalnej wersji rozwoju społeczno – gospodarczego i przestrzennego, musi obecnie uwzględniać wszystkie determinanty środowiskowo-przyrodnicze. Jest to bowiem warunek właściwego i zgodnego z proekologicznym zagospodarowaniem przestrzennym określenia polityki przestrzennej – czyli rozwoju takich elementów zagospodarowania, które czerpiąc z naturalnych możliwości rozwoju (zasobów), nie będą doprowadzać do ich dalszej degradacji.

Istniejące walory i zasoby powinny zatem być motorem i akceleratorem rozwoju gminy, ale w stopniu zabezpieczającym ich jak najlepszy stan i zakres. W przeciwnym wypadku polityka przestrzenna gminy będzie zawierać **samodegradację przestrzeni**, przeto warunków życia mieszkańców.

Zasoby i walory środowiska (przede wszystkim te nieodnawialne), powinny być wykorzystywane ze świadomością konieczności ich stałej ochrony, dbałości o stan oraz możliwości jego poprawy.

Ten proekologiczny postulat podejścia do przestrzeni przyrodniczej jest szczególnie aktualny w obszarach tak wrażliwych na przekształcenia antropogenne jak gmina Uścimów.

Jak wykazują wieloletnie badania – w obszarach młodoglacjalnych środowisko geograficzne, przyroda i krajobraz narażone są w największym stopniu na zmiany wywołane zagospodarowaniem przestrzennym. W obszarach, których geologia, rzeźba i stosunki

---

¹ Powstałe w wyniku działalności człowieka.

wodne ukształtowane zostały przez zlodowacenie i procesy podczas niego występujące, obserwuje się wysoką podatność na trwałe, a często nieodwracalne zmiany.

Wrażliwość środowiska geograficznego i przyrody na przekształcenia antropogenne prowadzi bezpośrednio do zmian, a w zasadzie **degradacji środowiska biotycznego**. Przekształcenia flory i fauny są najbardziej czytelnym dowodem pogarszania się warunków biosfery, a więc i życia mieszkańców. Wycofywanie się naturalnej szaty roślinnej i związanej z nią fauny jest skutkiem dostosowywania przestrzeni planistycznej do potrzeb człowieka. Zmieniło to naturalny krajobraz antropogeny o różnym stopniu naturalności.

Generalnie środowisko przyrodnicze gminy Uścimów cechuje się wieloma rejonami, gdzie stan środowiska i przyrody w znacznym stopniu wykazuje naturalność (kompleksy leśne, torfowiska, bagna, jeziora). Stanowią one ważne zasoby środowiskowe gminy, które umiejętnie wykorzystywane, mogą być podstawą rozwoju wielu funkcji obszarów w gminie.

Etap uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy Uścimów obejmuje wieloaspektową diagnozę stanu i zagrożeń środowiska, wykonaną w oparciu o materiały studialne o charakterze ogólnym, kompleksowym i szczegółowym.

Analiza dostępnych materiałów źródłowych została przeprowadzona pod kątem możliwości określenia polityki zrównoważonego rozwoju i zagospodarowania przestrzennego według następującego schematu:

- charakterystyka ogólna wybranego komponentu środowiska z podkreśleniem cech i właściwości przestrzeni odgrywających zasadniczą rolę w polityce zagospodarowania przestrzennego;
- środowiskowe potencjały i szanse zagospodarowania przestrzennego, wyrażone przez te cechy środowiska, które powinny stanowić „bazę” rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego gminy;
- zagrożenia i konflikty przestrzenne wynikające bezpośrednio i pośrednio ze środowiska – zasobów, stanu, ograniczeń formalno-prawnych oraz ilościowych i jakościowych.

Diagnozę środowiskową przeprowadzono dla wybranych elementów środowiska geograficznego² i biotycznego³ z uwzględnieniem obecnego ich stanu oraz wyinterpretowanych trendów zmian pod wpływem dotychczasowego i planowanego użytkowania.

Środowisko przyrodnicze gminy Uścimów i jego znaczenie dla zagospodarowania przestrzennego zostało opracowane szczegółowo i kompleksowo na potrzeby między innymi „Planu ochrony parku krajobrazowego »Pojezierze Łęczyńskie«” i „Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Uścimów”.

Szczególnie pierwsza ze wspomnianych dokumentacji, oparta o dokładną i wnikliwą diagnozę środowiska przyrodniczego, zawiera wnioski i konkluzje dla urbanistów umożliwiające zminimalizowanie interakcji pomiędzy strefami: środowiskową i przestrzenną.

W drugiej dokumentacji zebrano wyniki szczegółowej - opartej o kompleksowe i analityczne badania terenowe oraz prace kameralne – inwentaryzacji walorów i zasobów środowiska geograficznego i biotycznego. W opracowaniu przedstawiono ponadto

---

² Geologia, geomorfologia, gleby, wody.

³ Flora i fauna.

zagrożenia środowiskowe wynikające z dotychczasowego sposobu wykorzystania przestrzeni przez rolnictwo, rekreację, eksploatację surowców i gospodarkę odpadami.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano wcześniejsze ustalenia zawarte w wykonanej w IGP i K „Dokumentacji do utworzenia parku krajobrazowego »Pojezierze Łęczyńskie«”. W wielu przypadkach były to informacje wejściowe dla określenia tendencji zmian antropogenych w środowisku geograficznym i przyrodzie.

Szczególnie ważne są tu możliwości oceny trendów w ekosystemach wodnych, wodno-łąkowych, łąkowo-leśnych i leśnych – czyli w obszarach o największej wrażliwości na przekształcenia w wyniku dotychczasowego zagospodarowania.

Ponadto skorzystano z szeregu publikowanych i niepublikowanych materiałów diagnostycznych, inwentaryzacyjnych i studialnych – dotyczących poszczególnych komponentów lub ich grup.

3.2. Diagnoza stanu i zagrożeń walorów i zasobów środowiska geograficznego i przyrody

3.2.1. Geologia i rzeźba warstw przypowierzchniowych

a) Charakterystyka ogólna

Najistotniejsze dla zagospodarowania przestrzennego z historii geologicznej obszaru gminy są skały węglanowe górnej kredy⁴ i czwartorzędu. Utwory węglanowe na powierzchni ulegając intensywnemu krasowieniu wytworzyły krajobraz charakterystyczny dla tego typu erozji.

W skałach węglanowych powstały typowe formy krasu powierzchniowego: werteby, leje krasowe, żłobki krasowe i szereg innych. Procesy krasowienia trwały niemal przez cały czwartorzęd i zakończyły się dopiero po przykryciu ich osadami plejstoceniowymi. Są one wykształcone w postaci mułków i piasków jeziornych, które pogrzebały i zamaskowały żywą i urozmaiconą rzeźbę krasową.

Jest to rezultat sedymentacji⁵ frakcji pylastych i piaszczystych w środowisku wodnym typu jeziornego.

Najmłodszy czwartorzęd⁶ reprezentowany jest przez torfy wypełniające zagłębienia i piaski budujące wydmy. Holoceniowe torfy koncentrują się głównie w dolinach Tyśmienicy i Piwonii, zaś obszary zwydmione reprezentowane są w gminie najliczniej w Lasach Parczewskich.

Omawiany obszar należy fizjograficznie do subregionu Polesia Lubelskiego, zwanego tu Pojezierzem Łęczyńsko-Włodawskim. Charakteryzuje się on słabym urozmaiceniem rzeźby. Jak wynika z mapy hipsometrycznej – płaska i monotonna powierzchnia gminy została wtórnie rozcięta dolinami cieków, przez co różnica wysokości względnej wynosi ok. 25m.

---

⁴ Mastrychtu.

⁵ Osadzania.

⁶ Holocen.

Jest to zjawisko wyjątkowe w skali subregionu. W obrębie wierzchowin wysokości względne nie przekraczają kilku metrów, co jest typowym „poleskim” typem orografii.

Począwszy od północy gminy, w obszarze zajęтым przez Lasy Parczewskie, rzeźbę reprezentuje piaszczysto-gliniana równina moreny dennej. Jej powierzchnia obfituje w mikroformy morfologiczne: zagłębienia różnej genezy, pokrywy i wały wydymowe.

Na południe od Lasów Parczewskich rozciąga się dominująca forma rzeźby wierzchowinowej, czyli równina akumulacji jeziorno-rozlewiskowej. Jest to niższy poziom erozyjno-akumulacyjny równiny akumulacji rzeczno-wodnolodowcowej z okresu stadiału mazowiecko-podlaskiego i stadiałów młodszych zlodowacenia środkowopolskiego, który przeobraził się podczas glacjału północnopolskiego i holocenu.

W centralnej części gminy występuje strefa równiny wodnolodowcowej, która ciągnie się klinem od jeziora Tomaszne do Uścimowa Nowego i Kolonii Głębokie. Zbudowana jest z osadów piaszczystych i piaszczysto-żwirowych, miejscami nadbudowanych brukiem erozyjnym.

Charakterystyczna jest rzeźba doliny Tyśmienicy. Jej rozległe dno tworzy szeroką, płaską równinę torfowiskową akumulacji organicznej „nałożonej” na plejstocénskie osady rzeczno-peryglacjalne i jeziorno-rozlewiskowe (głównie na obszarze gminy). Dno doliny Tyśmienicy przechodzi w sposób ciągły, bez wyraźnej krawędzi w terasy erozyjno-akumulacyjne młodsze z okresu zlodowacenia północnopolskiego. Teras ten posiada charakterystyczną rzeźbę, urozmaicony jest bezodpływowymi zagłębieniami pochodzącymi z wytopienia lodu gruntowego (wiecznej zmarzliny) i krótkimi dolinkami (np. w rejonie Kolonii Krasne i Krasne Ryczka).

Równiny torfowe wytworzyły się wokół większości jezior. Jest to rezultat akumulacji fitogenicznej. Misowy kształt tych równin sugeruje, że są to w większości przypadków zaakumulowane misy wytopiskowe i równiny akumulacji jeziorno-rozlewiskowej.

Na koniec krótkiego przeglądu form morfologicznych należy wspomnieć o formach antropogenicznych. Występują wśród nich na obszarze gminy zarówno formy akumulacyjne takie jak np. groble, wały, nasypy drogowe i inne, jak i formy erozyjne. Te ostatnie związane są przede wszystkim z eksploatacją surowców mineralnych. Najpospolitsze są piaskownie i żwirownie-piaskownie.

Tak więc pomimo niewielkiego obszaru i stosunkowo nieskomplikowanej rzeźby w obszarze gminy występuje nagromadzenie mikroform geomorfologicznych. Sprawia to wrażenie wielce urozmaiconego krajobrazu, a przede wszystkim zmienności warunków terenowych dla rozwoju bądź lokalizacji różnych funkcji zagospodarowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego.

b) Potencjały i szanse rozwojowe

- Przypowierzchniowe osady węglanowe mastrychtu i czwartorzędowe plejstocenu decydują o krajobrazie naturalnym (generalnie równinnym), możliwościach hydrogeologicznych stosunków wodnych (w tym zasobów wodnych dobrych wód kredowych) i pozyskiwaniu surowców mineralnych. Zasoby surowcowe to licznie występujące piaski (choć w złożach o niewielkich zasobach), mogące służyć do zaspokajania potrzeb lokalnych na surowce okrucowe.
- Równiny wierzchowinowe⁷ stanowią dogodny obszar rozwoju osadnictwa. Rozwinęły się tu funkcje osadnicze i tereny te stanowią obszary potencjalnego zainwestowania urbanistycznego o dobrych warunkach geotechnicznych i hipsometrycznych.
- Nagromadzenie mikroform rzeźby w obrębie gminy w powiązaniu z dominantami geomorfologicznymi, jakimi są doliny rzeczne i misy jeziorne stwarza dogodne warunki dla krajobrazoznawstwa i rozwoju turystyki rowerowej, pieszej i samochodowej z rekreacją pobytową. Predyspozycje krajobrazowe wynikające z charakteru rzeźby (w połączeniu z walorami hydrograficznymi) stanowią podstawę rozwoju funkcji letniskowej i rekreacyjnych.

c) Zagrożenia i konflikty rozwojowe

- Jak wykazała inwentaryzacja stanu środowiska przyrodniczego gminy, występuje tu wiele ukopów poeksploatacyjnych w obecnej formie wykorzystywanych do niekontrolowanego składowania odpadów bytowych i opakowań środków toksycznych.
- Występujące w obrębie wierzchowiny (terenów równinnych) liczne, o różnej genezie i wielkości formy wklęsłe (zagłębienia krasowe, termokrasowe, erozyjno-demolacyjne) w znacznej mierze wykluczają te obszary z zainwestowania urbanistycznego (płytkie wody gruntowe, zabagnienie, zatorfienie).
- Utwory przypowierzchniowe wykształcone w postaci mineralnych osadów piaszczystych, piaszczysto-żwirowych i holocenijskich utworów organicznych w dolinach rzecznych i zagłębieniach wierzchowinowych, decydują o bardzo niskiej jakości pokrywy glebowej. W pedosferze dominują gleby najsłabsze. Brak gleb chronionych.

---

⁷ Akumulacji jeziorno-rozlewiskowej i wodnolodowcowe.

3.2.2. Hydrosfera

a) Charakterystyka ogólna

Położenie hydrograficzne gminy Uścimów związane jest z dorzeczem Wieprza – omawiany obszar znajduje się w środkowo-wschodniej części prawego skrzydła jego dorzecza (II rzędu). Bezpośrednio obszar gminy odwadniany jest do Tyśmienicy, płynącej skrajnie w stosunku do terenu gminy. Jednakże głównym ciekim odprowadzającym wody z terenu gminy jest prawy dopływ Tyśmienicy – Piwonia, której zlewnia obejmuje około 70% powierzchni charakteryzowanego obszaru. Należy również uwzględnić, że północne skrawki gminy, w rejonie Lasów Parczewskich odwadniane są przez strugę Ochoża.

Na obszarze gminy znajdują się strefy wododziałowe różnej rangi. Najważniejszy jest dział IV rzędu pomiędzy Tyśmienicą a Piwonią. Przebiega on w południowo-zachodniej części gminy, oddzielając rejon bezpośrednio odwadniany do Tyśmienicy przez bezimienne strugi spod wsi Krasne i Kolonia Krasne, od zlewni Piwonii. Przebieg działu wodnego w tej części jest słabo czytelny w terenie - opiera się o niewysokie pagórki i wzniesienia w obrębie równiny jeziorno-rozlewiskowej.

Tak więc sieć rzeczna bezpośrednich dopływów Tyśmienicy jest rzadka, co oznacza, że w większości zasilanie rzeki głównej odbywa się przez fazę podziemną.

Zdecydowanie bardziej rozwinięta jest sieć wód powierzchniowych zlewni Piwonii, której system wodny obejmuje kilka strug wodnych (największa z nich to Bobrówka), a przede wszystkim kilka jezior położonych w gminie i poza nią.

Peryferyjnie płynąca Ochoża ma niewielką zlewnię oddzieloną od zlewni Piwonii niewyraźnym działem IV rzędu, przebiegającym niewysokimi formami wydmyowymi w Lasach Parczewskich.

Najważniejszymi z punktu widzenia stosunków wodnych, roli w środowisku przyrodniczym i zagospodarowaniu przestrzennym – są jeziora. Ich rola przyrodnicza wynika z ogólnej cyrkulacji wody (jeziora przepływowe), a także z zasilania otaczających je ekosystemów bagiennie-torfowiskowych (jezioro Gumienek, Krasne, Czarne). Równocześnie należy podkreślić, że podobną rolę środowiskotwórczą pełnią stawy. Jeziora ponadto stanowią ważny element zagospodarowania rekreacyjnego, co należy rozpatrywać w kategoriach korzyści i zagrożeń (potencjałów i konfliktów).

W hydrosferze gminy Uścimów nie można pominąć kanału Wieprz-Krzna, który przebiega w południowej części. To istotne dla obiegu wody w dorzeczu Wieprza urządzenie hydrotechniczne oddziałuje również na krążenie w zlewni Piwonii i zbiornika Krzczeń. W strefie przykanałowej obserwuje się zwiększone zasilanie wód gruntowych i powierzchniowych.

Warunki hydrogeologiczne w gminie Uścimów preferuje występowanie płytko położonego zwierciadła wód podziemnych. Najpłycej obserwowane jest w dolinach rzecznych, wokół jezior i sztucznych zbiorników oraz w naturalnych zagłębieniach terenowych. Zwierciadło układa się tu w przedziale od 0 do 2m. pod poziomem terenu. Na wierzchołkach, w zależności od budowy stratygraficznej, a przede wszystkim występowania w profilu nieprzepuszczalnych mułków, wody gruntowe w utworach czwartorzędowych spotykamy w przedziale od 2 do 10 m. pod poziomem terenu. Główny poziom wodonośny występuje w osadach górnokredowych.

b) Potencjały i szanse rozwojowe

- Ochrona stosunków wodnych ze względu na budowę hydrogeologiczną i występujące w gminie systemy wodne – jest stosunkowo prosta. Gospodarka wodą uwzględniająca zachowanie w miarę naturalnego obiegu wody w ujęciu ilościowym i jakościowym w przypadku jednolitości hydrograficznej może być tak zorganizowana, że konflikty hydrosferyczne stosunkowo łatwo można zminimalizować.
- Zasoby i jakość wód górnokredowych stanowią ważne bogactwo naturalne gminy.
- Jeziora i zbiorniki wodne decydują o potencjale przyrodniczym i gospodarczym gminy. Umiejętne wykorzystywanie tych elementów hydrosfery powinno stanowić ważny czynnik rozwoju zrównoważonego.
- Zasoby wodne w zlewni Tyśmienicy i Piwonii umożliwiają rozwój retencji powierzchniowej.
- Najwartościowsze wśród jezior są zbiorniki dystroficzne (Czarne).

c) Zagrożenia i konflikty rozwojowe

- W jeziorach Krasne i Krzczeń gwałtownie zachodzą zmiany żyzności wody. Tendencja eutrofizacji obydwu zbiorników związana z dotychczasową gospodarką wodną i wykorzystaniem rekreacyjnym zagraża hydrochemii, faunie i florze jezior.
- Obserwuje się znaczne, wieloletnie wahania trofii jezior: Gumienek, Ściegienne i Uścimowskie. Oznacza to wysoką podatność jezior na dopływ biogenów pochodzących głównie z chemizacji rolnictwa i zagospodarowania rekreacyjnego, **a jednocześnie łatwość przekroczenia bariery nieodwracalnej degradacji jezior.**
- Jezioro Krasne ma przekroczona kilkakrotnie rekreacyjną chłonność progową. Rekreacyjne wykorzystywanie jeziora w największym stopniu przyczyniło się do jego degradacji. Jeziora: Ściegienne, Głębokie, Uścimowskie i Maśluchowskie – posiadają niewielkie rezerwy chłonności rekreacyjnej progowej i możliwość ich rekreacyjnego wykorzystania wiąże się z odpowiednim zagospodarowaniem a przede wszystkim zabezpieczeniem przed skażeniem wód.
- Jeziora: Ściegienne i Uścimowskie w swoich zlewniach nie posiadają naturalnego filtra w postaci pasa leśnego, przeto ich zagospodarowanie rekreacyjne wymaga kompleksowego rozwiązania problematyki ochrony jakościowej i ilościowej wód.

3.2.3. Klimat

a) Charakterystyka ogólna

Zgodnie z regionalizacją klimatyczną najczęściej stosowaną na Lubelszczyźnie, omawiana gmina znajduje się w obszarze Lubartowsko-Parczewskiej dziedziny

klimatycznej. Wyróżnia się ona – wśród sześciu zdelimitowanych w regionie lubelskim – następującymi cechami:

- wysoką średnią roczną wartością wilgotności względnej powietrza (około 68 – 70%);
- znacznym potencjalnym parowaniem wody (860 – 900 mm./rok);
- wysokimi w skali Lubelszczyzny prędkościami wiatru (średnia roczna 3 – 3,5 m/s), w rozkładzie rocznym zaznaczają się maksima wiosenno-letnie i jesienne;
- stosunkowo dużymi rocznymi anomaliami temperatury powietrza (1,2 – 1,4 °C);

b) Potencjały i szanse rozwojowe

- Stan higieny atmosfery nie budzi zastrzeżeń z punktu widzenia poziomu dopuszczalnych norm zanieczyszczeń powietrza. Żaden z parametrów – podniesionych ze względu na istnienie parku krajobrazowego – nie jest przekroczony.
- Analiza warunków topoklimatycznych pozwala na wyodrębnienie rejonów wysoczyznowych korzystnych z punktu widzenia komfortu bioklimatycznego. Rejon równin ma korzystne warunki klimatu miejscowego dla zamieszkiwania całorocznego i letniskowego.

c) Zagrożenia i konflikty rozwojowe

- Wysokie parowanie potencjalne w obszarach zbudowanych z pokryw piaszczystych w przypadku braku zasilania atmosferycznego powoduje przesuszanie gleb i ograniczenie zasilania zasobów wodnych.
- Emisja zanieczyszczeń komunikacyjnych okresowo w obszarach rekreacyjnych zbliża się do dopuszczalnych norm. Zagadnienie skażeń komunikacyjnych należy uwzględnić przy planowaniu rekreacji i infrastruktury komunikacyjnej w gminie.

3.2.4. Przyroda

a) Charakterystyka ogólna

Niewielki obszar gminy Uścimów cechuje się stosunkowo wysoką różnorodnością środowiska biotycznego. Wynika to z występowania wielu odmienności warunków biosfery, co scharakteryzowano przy omawianiu wybranych elementów środowiska geograficznego. Obserwujemy bowiem zmienność biotopów dolinnych wynikających z przestrzennego zróżnicowania stosunków wodnych, cech podłoża i topoklimatu. Podobne odrębności napotykamy w części wierzchwinowej.

Na naturalną złożoność siedliskową nałożyły się ponadto elementy zagospodarowania przestrzennego (użytkowania terenu), które w niejednakowym stopniu odbijały się na przekształcaniu stanu wyjściowego środowiska. Powstała w rezultacie mozaika warunków biosfery, która afirmuje się w postaci obecnej odmienności i zróżnicowania przestrzennego przyrody żywej.

Omawiana gmina pod względem przyrodniczo-leśnym leży na terenie dzielnicy Polesie Lubelskie, należącej do Krainy Mazowiecko - Podlaskiej (wg powszechnie stosowanej klasyfikacji leśników).

Dla tej krainy cechami przewodnimi są:

- najniższa ze wszystkich w skali kraju regionów lesistość,
- przewaga drzewostanów sosnowych,
- brak drzewostanów bukowych i jodłowych, przy nikłym jednocześnie udziale świerka,

- dominacja siedlisk boru świeżego (Bśw) i boru mieszanego świeżego (BMśw),
- niższa niż przeciętnie w kraju potencjalna produktywność i zasobność drzewostanów.

Dzielnica Polesie Podlaskie, wg autorów klasyfikacji wyróżnia się w obrębie Krainy nieznacznie wyższą niż średnia lesistością. Pozostałe cechy Dzielnicy są zbliżone do Krainy Mazowiecko – Podlaskiej.

Klasyfikacja geobotaniczna (wg podziału geobotanicznego Polski Szafera i Pawłowskiego) sytuuje gminę w następujących jednostkach hierarchicznych:

- Prowincja Środkowoeuropejskiej Nizowo – Wyżynnej,
- Dział Bałtycki,
- > Poddział Pasa Wielkich Dolin,
- Kraina Polesie Lubelskie.

Najmniejsza jednostka typologiczna podziału geobotanicznego – Kraina Polesie Lubelskie obejmuje obszar całej gminy Uścimów, gdzie obserwuje się wszystkie przewodnie cechy szaty roślinnej jednostki.

W podziale typograficznym zoogeograficznym Polski omawiany obszar przynależy do Okręgu Subpontyjskiego jako najniższej jednostki taksonomicznej. Generalnie występują tu wszystkie przewodnie gatunki fauny uwzględnione do wyodrębnienia tego Okręgu.

Omówione tu podziały przyrodnicze i ogólne cechy najmniejszych jednostek, nie oddając złożoności i różnorodności środowiska biotycznego, przyczyniają się jedynie do pewnego uporządkowania generalnych aspektów w skali większej niż gmina Uścimów (regionalnej a niekiedy ponadregionalnej). Przy szczegółowej analizie materiałów dotyczących inwentaryzacji i diagnozy stanu środowiska biotycznego wynika, że w omawianym obszarze występują następujące swoistości przyrodnicze:

- 1) zróżnicowanie przestrzenne walorów, które grupują się w wyraźnie wyodrębniających się rejonach:
  - kompleks Lasów Parczewskich z mozaiką siedlisk leśnych: BMśw, BMw, Bśw, LMśw, LMw, Ol i wydzieleniami zasługującymi na ochronę rezerwatową;
  - strefa ekosystemów wodnych (jeziornych), wodno-torfowiskowych Jedlanka – Uścimów, stawy;
  - Stawy Morawczyńskie wraz z otaczającymi je terenami bagiennymi i leśnymi;
  - jezioro Krzczeń z przylegającymi od północy torfowiskami i lasem.
- 2) W przeciwieństwie do innych obszarów Lubelszczyzny i Polesia Lubelskiego dolina Tyśmienicy w obrębie Gminy ma przeciętne i poniżej przeciętnej walory przyrody. To rezultat przekształceń antropogennych stosunków wodnych, szaty roślinnej i pedosfery. Podobne znaczenie przyrodnicze obserwujemy w dolinie Piwonii.
- 3) Równinna część gminy to agrocenozy, które jako monokultury rolnicze nie posiadają istotnych walorów przyrodniczych. To tereny przekształcone wielowiekowym użytkowaniem, odlesione i ekologicznie zubożone.

To przestrzenne zróżnicowanie walorów i zasobów środowiska biotycznego jest ważną wskazówką dla ustalania zagospodarowania przestrzennego (ograniczeń, preferencji i zakazów). Ponadto stanowi ważną przesłankę do określenia programów poprawy walorów ochrony elementów cennych i wykorzystania potencjałów dla poprawy ogólnego stanu środowiska i warunków życia mieszkańców.

b) Potencjały i szanse rozwojowe

- Największe walory przyrodnicze w obszarze gminy objęto ochroną zachowawczą w postaci Parku Krajobrazowego Pojezierza Łęczyńskiego. Na terenie gminy Uścimów położona jest ponad połowa obszaru parku, który składa się z dwóch enklaw: północnej, obejmującej Lasy Parczewskie i południowej, w skład której wchodzi strefa: jezioro Krasne – jezioro Krzcień.

Tak więc 55% powierzchni gminy wchodzi w skład parku, a pozostała część stanowi jego otulinę. Park posiada „przyjazne” sąsiedztwo tylko od północy (Parczewski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmujący Lasy Parczewskie i czemiernickie, dolinę środkowej Tyśmienicy z kompleksem stawów w Siemieniu) i wschodu (Poleski Park Narodowy, Poleski Park Krajobrazowy z otuliną).

Tak więc parkowa część gminy ma zapewnioną łączność ekologiczną z rejonami o wysokim potencjale przyrodniczym. Stwarza to dogodne warunki do naturalnego zasilania, ekologicznego utrzymania a w dłuższym okresie nawet wzbogacania ekologicznego obszarów chronionych w gminie Uścimów.

W tym kontekście jako wielce pozytywne należy odczytywać oddziaływanie walorów parkowych na rolnicze tereny otuliny, a w rezultacie na możliwość poprawy przekształconego i zubożonego tu środowiska biotycznego.

- W północnej części gminy (i parku krajobrazowego) znajdują się walory przyrodnicze, które kwalifikują się do ochrony rezerwatowej. Jest to dolny odcinek Bobrówki (tak nazywa się ta część Piwonii), przylegający do doliny pas lasu, wchodzący w skład południowego obrzeżenia Lasów Parczewskich oraz pewne obszary poza granicami gminy. Utworzenie rezerwatu ma na celu ochronę gatunkową bobra europejskiego (*Castor fiber*). Występuje tu ponadto 17 zespołów roślinnych.

Na szczególną uwagę zasługuje łąg *Circaeo-alnetum* rozciągający się nad brzegami Bobrówki i zespoły torfowiskowe *Ledo-Sphaqnetum* i *Sphagnetum magellanicum* – występujące wokół jeziora Czarnego Gościńskiego.

Zgodnie z Inwentaryzacją przyrodniczą gminy Uścimów na jej terenie występuje 6 obiektów kwalifikujących się do ochrony pomnikowej i w formie użytków ekologicznych:

- „**Jezioro Krzcień**”, czyli zbiornik wodny wraz z przyległym pasem szuwarów. Występują tu rzadkie gatunki unifauny: błotniak stawowy, perkoz dwuczuby, perkozek, kokoszka wodna, krakwa i remiz.
- „**Krasne**” – teren 120 ha, gdzie występują jako jedyne w gminie gatunki torfowisk wysokich i przejściowych.
- „**Jezioro Orzechówek**” zarośnięta misa jeziorna (dawne jezioro o tej nazwie) z położonymi na południe, licznymi torfowiskami.

- „**Stawy Morawczyńskie**” – to rejon stawów hodowlanych, gdzie stwierdzono charakterystyczny dla Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego zespół awifauny związany z pasem trzcinowisk i szuwarami strefy litoralu: bąk, trzciniak stawowy, czernica, głowienka, krzyżówka, łabędź niemy, łyska, perkoz dwuczuby, perkoz rdzawoszyi i czapla siwa. Ponadto stwierdzono tu występowanie innych gatunków takich jak np.: myszółw zwyczajny, pustułka, jastrząb podróżniczek, remiz, brzęczka, rycyk i rybitwa czarna. Spotyka się chronione gatunki płazów i owadów.
- „**Jezioro Maśluchowskie**” – na jeziorze występują ciekawe gatunki ptaków wodnych i bezpośrednio związanych ze strefą trzcinowisk nadwodnych.
- „**Jezioro Uścimowskie**” – dla ochrony cennych gatunków awifauny związanej z trzcinowiskami, wilgotnymi łąkami i torfowiskami w sąsiedztwie zbiornika wodnego m.in.: brzęczka, kokoszki wodnej, łabędzia niemego, perkoza dwuczubego, krwawodzioba i błotniaka stawowego. Występują tu również chronione gatunki płazów (rzekotka, ropucha szara) i bezkręgowców.
- „**Stawy Jedlanka**” – gdzie stwierdza się występowanie zbiorowisk szuwarowych *Fragmitetum communis*, *Typhetum latifoliae* i *Typhetum angustifoliae*, a miejscami zbiorowiska wielkich turzyc ze związku *Magnooaricion*. Na groblach, w stawach i ich najbliższym otoczeniu zaobserwowano występowanie wielu roślin chronionych i rzadkich. Podobnie stwierdzono występowanie zespołu rzadkich ptaków, płazów i bezkręgowców.

c) Zagrożenia i konflikty rozwojowe

- Utworzenie parku krajobrazowego i jego otuliny, które obejmują całą powierzchnię gminy Uścimów, musi uwzględniać zasady zagospodarowania przestrzennego sformułowane w ustawie o ochronie przyrody, rozporządzeniu powołującym powstanie tego obiektu chronionego i w jego planie ochrony.

Oznacza to, że w ustalaniu polityki przestrzennej gminy należy uwzględnić ograniczenia zagospodarowania wynikające z prawnej ochrony zachowawczej w stosunku do rekreacji, osadnictwa, melioracji, komunikacji, leśnictwa i rolnictwa oraz eksploatacji surowców.

- Rozwój dotychczasowych funkcji, szczególnie rekreacji i turystyki zaznacza się w przekształceniach jakościowych i ilościowych stosunków wodnych jezior i terenów przyległych (dodatkowo zabudowa lotniskowa), intensywnego wykorzystania przeważających w gminie lasów masowego wypoczynku i turystyki.
- Ograniczona rola przyrodnicza dolin rzecznych, które w wyniku przekształcenia rolniczego (m.in. odlesienia, odwodnienia) przestały w znacznej części pełnić rolę korytarzy ekologicznych w skali regionalnej (Tyśmienica) i lokalnej (Piwonia – Bobrówka), jest konfliktem środowiskowym wymagającym działań renaturalizacyjnych.

Warunki środowiskotwórcze i przyrodnicze gminy uległy w toku dotychczasowego zagospodarowania przestrzennego pogorszeniu przez wylesienie obszaru gminy. Ponadto lasy mają nieprawidłową strukturę przestrzenną, wiekową i piętrową.

Wnętrze gminy: tereny równin wierzchowinowych to obszary znacznego deficytu ekologicznego wymagające działań wzbogacających środowisko biotyczne, co będzie korzystnie oddziaływać na warunki życia mieszkańców.

3.3. Uwagi końcowe

Z wykonanej analizy stanu i zagrożeń środowiska przyrodniczego, a przede wszystkim interakcji z zagospodarowaniem przestrzennym wynika szereg wniosków ogólnych i szczegółowych, które muszą być uwzględnione w polityce przestrzennej gminy:

- Środowisko przyrodnicze generalnie jest w stosunkowo dobrym stanie co wyraża się w dobrych warunkach sanitarnych powietrza i wód, stopniem przekształcenia, który – choć w różny sposób dla poszczególnych komponentów – w znacznym zakresie będzie można poprawić lub ograniczyć (np. stosunki wodne, szata roślinna itp.).
- Park krajobrazowy jest faktem przyrodniczym i formalnoprawnym, z jego istnienia wynikają zarówno preferencje rozwojowe, jak i ograniczenia zagospodarowania przestrzennego.
- Nowa funkcja w gminie, czyli ochrona wielkoobszarowa, może być czynnikiem rozwoju działalności przyjaznych środowisku: turystyki pieszej, rowerowej, przyrodoznawstwa, leśnictwa, ekoturystyki, rolnictwa ekologicznego.
- Narastający konflikt pomiędzy walorami jezior, a ich rekreacyjnym wykorzystaniem może zagrozić zarówno roli przyrodniczej, jak i funkcji wypoczynkowej; przekroczona chłonność turystyczna i pojemność zagospodarowania – to czynniki degradacji stosunków wodnych, a przede wszystkim hydrochemii jezior.
- Żywiołowo rozwijająca się parcelacja terenów rolnych w rejonach jezior, która prowadzi do:
  - substandardowego, tymczasowego zagospodarowania działek,
  - wyznaczania w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego rozdrobnionej struktury działek letniskowych,
  - dewastacji prywatnych terenów leśnych dzielonych na działki rekreacyjne (np. Krasne),
  - dogęszczanie istniejącej bazy rekreacyjnej (głównie zabudowy letniskowej przez wtórny podział działek).
- Problemami ekologicznymi (bezpośrednio) i gospodarczymi (pośrednio) jest niekorzystne oddziaływanie systemu melioracyjnego kanału Wieprz-Krzna. Degradacja przyrodnicza i krajobrazowa jeziora Krzczeń przez przekształcenie w zbiornik retencyjny KWK, degradację ekologiczną wskutek zasilania wodami kanałowymi jeziora Krasne, regulację (prostowanie koryt) rzek – co spowodowało przyspieszenie odpływu wód z terenu gminy, zmiany w strukturze ekologicznej łąk i torfowisk wskutek pocięcia ich siecią rowów melioracyjnych i utratę zasobów fauny i flory typowej dla Pojezierza.
- Gospodarka rybacka na jeziorach uścimowskich i Czarnym wywołała degradację ekologiczną tych zbiorników. Zubożenie przyrodnicze jest zjawiskiem trwałym do czasu zaprzestania prowadzenia hodowli ryb.

- Zagadnienie zabudowy rozproszonej wymaga ostatecznego rozwiązania.
- Gospodarka odpadami i hydrosferą musi odpowiadać standardom rozwoju zrównoważonego.

4. ŚRODOWISKO KULTUROWE

(patrz rys. cz.2 – Środowisko kulturowe oraz załącznik graficzny na końcu rozdziału).

W myśl ustawy o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962r. (Dz. U. nr 10, poz. 48 z 1962r.) z późniejszymi zmianami oraz ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994r. (Dz. U. nr 89, poz. 415 z 1994r.) na obszarze gminy ochroną należy objąć materialne i niematerialne zasoby kulturowe.

4.1. Strategiczne cele rozwoju województwa lubelskiego dotyczące środowiska kulturowego

(jako uwarunkowanie na dzień dzisiejszy)

Jednym z założonych w „Strategii rozwoju województwa lubelskiego” celów długookresowej polityki przestrzennej, podporządkowanych jej głównej misji oraz jednym z wybranych priorytetów (którego realizacja warunkuje osiągnięcie celu generalnego) jest **„ochrona i pomnażanie wartości dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju społecznego”**.

Za cel generalny „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego” uznano **„osiągnięcie trwałego rozwoju społecznego i gospodarczego poprzez wykorzystanie geograficznego położenia regionu jako platformy współpracy krajów Europy Wschodniej i Zachodniej”**.

Stworzenie warunków ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego regionu lubelskiego, jako miejsca przenikania dwóch najważniejszych kulturowych tradycji europejskich – Wschodu i Zachodu, jest jednym z celów strategii rozwoju województwa.

Kluczowe znaczenie dla formułowania modelu struktury funkcjonalno – przestrzennej oraz zasad polityki przestrzennej mają założenia określone w dziale „Rozwój regionalny i lokalny”. Wyznaczają one kierunki przekształceń i ewolucji gospodarki przestrzennej w regionie w sposób integrujący dynamiczne procesy rozwoju społeczno – gospodarczego z polityką ochronną tj. **„ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego”**.

Spośród określonych zamierzeń rozwojowych, do obowiązujących ustaleń (projektu) planu przyjęto następujące elementy:

- Cel wiodący: poprawa zagospodarowania regionu prowadząca do podnoszenia jego atrakcyjności rozwojowej i jakości warunków życia.
- Cele strategiczne: poprawa jakości środowiska kulturowego poprzez ochronę wartości regionalnych, rewaloryzację zasobów zabytkowych, kształtowanie rozwoju w ciągłości (kontynuacji) historycznej i kulturowej.

Renowacja i rozwój wsi oraz ochrona i konserwacja ich kulturowego dziedzictwa zostały określone jako zadania komplementarne samorządu województwa służące rozwojowi obszarów wiejskich.

Ochrona i zrównoważone wykorzystanie walorów kulturowych obszarów wypoczynkowych ma na celu ukształtowanie wizerunku Lubelszczyzny jako obszaru atrakcyjnego turystycznie i ma służyć rozwojowi różnych form rekreacji, w tym nowych form wypoczynku – takich jak min. ekoturystyka i **turystyka kulturowa**.

Tworzenie warunków ochrony i promowania kultury i dziedzictwa regionu – jako platformy spotkania najważniejszych tradycji kulturowych Europy łacińskiej i bizantyjskiej oraz kształtowanie tożsamości mieszkańców regionu poprzez pielęgnowanie **własnej** historii, tradycji i kultury ludowej jest celem wiodącym planu⁸ zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego. Wskazuje się także na konieczność realizacji programu wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla uzyskania rozwoju regionalnego.

Widoczna jest wysoka ranga jaką otrzymuje teraz i na przyszłość problematyka środowiska kulturowego w planowaniu oraz szeroko rozumianej polityce przestrzennej a także jej trudne do przecenienia znaczenie w promocji i rozwoju regionu. Kładzie się nacisk na wpisanie dziedzictwa kulturowego w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz, co dotyczy zarówno zespołów, jak i poszczególnych obiektów zabytkowych.

4.2. Zasoby materialne – strefowanie krajobrazu kulturowego

Opracowano na podstawie materiałów uzyskanych w Wojewódzkim Oddziale Służby Ochrony Zabytków w Lublinie, pracy pt. „Zabytki architektury i budownictwa w Polsce – województwo lubelskie” Ośrodka Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1995r., „Kart cmentarzy”, wybranych informacji dostępnych w Internecie oraz rozpoznania w terenie.

Gmina Uścimów leży wśród lasów, bagien i jezior. Na jej terenie znajduje się dziewięć naturalnych zbiorników wodnych wchodzących w skład zespołu jezior łączyńsko – włodawskich. Ważnym elementem hydrograficznym są też kompleksy stawów rybnych, wśród których wyróżniają się: największy w gminie Staw Morawszczyński oraz zespół (liczący ponad 20 stawów) położony między Uścimowem Starym a Jedlanką. Ogółem stawy w gminie Uścimów zajmują powierzchnię ponad 300 ha., a łącznie z jeziorami powierzchnia wód wynosi ponad 600 ha.

Spośród jezior położonych na terenie gminy najatrakcyjniejsze i najbardziej popularne wśród turystów jest jezioro Krasne. Zbiornik ma kształt zbliżony do cyfry 8. Składa się on z dwóch mis o głębokości od 23 do 33 m. i zajmuje powierzchnię 79,5 ha. Ponadto posiada czterokilometrową linię brzegową, twarde, piaszczyste dno i piaszczyste plaże.

Z jeziorem Krasne związane są dwie legendy. Jedna z nich głosi, że pod drugim dnem jeziora zatopiony jest kościół, którego dzwony słychać w niedzielę wielkanocną podczas rezurekcyj, natomiast druga mówi o tym, że na kamieniu, który leży obok kapliczki odcisnięty jest ślad stopy Matki Boskiej.

Gmina Uścimów leży w północnej części aglomeracji lubelskiej i w całości znajduje się w obszarze projektowanego międzynarodowego rezerwatu biosfery „Polesie zachodnie”. Północna oraz południowo-wschodnia część gminy to obszary parków krajobrazowych, natomiast północna i wschodnia jej część – to obszar o najwyższej atrakcyjności turystycznej.

Uścimów oficjalnie pojawił się po raz pierwszy na kartach historii w 1530 r.⁹, choć w materiałach archeologicznych znajdziemy informację, że pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z roku **1442** (nazwę wsi zapisano jako „Vscimow”) i ta wydaje się być najbardziej wiarygodna.

⁸ IV projekt planu – listopad 2001 r.

⁹ „Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu”, „Dzieje Lubelszczyzny”, tom III, Warszawa 1983, str. 113.

W 1531 roku, jako jedna z większych wsi, wszedł Uścimów w skład starostwa parczewskiego. Główne miejscowości gminy, Uścimów i Jedlanka, są dawnymi wsiami królewskimi. W XVI wieku folwark uścimowski należał do dóbr księcia Radziwiłła. Potem przeszedł na własność podskarbiego Kossowskiego, a później generała Haumana. W okresie międzywojennym majątek znajdował się w rękach rodziny Arciszewskich. Tradycje gminne w Uścimowie są kontynuowane już od ponad 150 lat.¹⁰

Na terenie gminy Uścimów spotkać można jeszcze wiele reliktyw zabudowy drewnianej. Przyciągają uwagę (często pamiętające wiek XIX) drewniane chałupy o konstrukcji słupowej lub zrębowej z wiązaniem na jaskółczy ogon.

Nie zachowały się natomiast zespoły dworsko-parkowe – oprócz położonego w Jedlance, na terenie dawnego PGR i znajdującego się obecnie w rękach prywatnych. Ich ślady to jedynie słabo czytelne fragmenty alei lub pojedyncze drzewa, czy grupy drzew – jako pozostałość założeń parkowych.

4.2.1. Obszary i obiekty ścisłej ochrony konserwatorskiej tj. figurujące w rejestrze zabytków województwa lubelskiego

Na terenie gminy nie ma obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.2. Obszary i obiekty pośredniej ochrony konserwatorskiej, tj. figurujące w ewidencji zabytków województwa lubelskiego

(w nawiasie podano numer ewidencji zabytków)

Głębokie:

- Kapliczka domkowa, murowana z 1905 r. – położona tuż za jeziorem Głębokie, na zakręcie – po południowej stronie drogi do Ostrowa. Ocieniona rozłożystą lipą skutecznie osłaniającą architektoniczną formę, świeżo pobielona i zamknięta jedynie „na skobelek”. Niewielkie, czyste wnętrze z trzema obrazami i przykrytym czystą, koronkową serwetą ołtarzykiem. Pobielone ściany i świeże kwiaty (podobnie jak tak rzadko spotykany dziś brak kłódki) świadczą o dbałości o obiekt i wysokiej kulturze mieszkańców wsi Głębokie. Ujmujący klimat. (12094)
- Aleja dojazdowa (pozostałości parku) z XIX w. – widoczna z drogi, położona w odległości ok. 100 m. w kierunku południowym od opisaney wyżej kapliczki – dojście polną nieutwardzoną drogą – obecnie teren prywatny. Widoczny starodrzew (ślady wycinki), sama aleja słabo czytelna. (12095)

Krasne Kosów:

- Cmentarz wojenny z I Wojny Światowej¹¹(1915 r.), nieczynny – położony w lesie¹² (pierwotnie w polu) w pobliżu kanału Wieprz-Krzna i Zalewu Krasne Krzceń, ok. 2

¹⁰ źródło: www.lubartow.com.pl.

¹¹ Dane z Karty cmentarza aut. Marcina Dąbrowskiego.

¹² Las należy do leśnictwa Kaniwola, nadleśnictwo Parczew – z siedzibą w Sosnowicy.

km. na południowy-wschód od wsi Krasne.

Założony na planie prostokąta o wymiarach 46 x 32 m. Początkowo składał się z 358 mogił pojedynczych i jednej zbiorowej – położonej pośrodku cmentarza. Pochowanych tu było ok. 360 żołnierzy niemieckich i kilkudziesięciu rosyjskich. Na mogiłach stały drewniane krzyże (na zbiorowej w centrum – duży). Obiekt otoczono wałem (od zewnątrz) i rowem (od wewnątrz).

W roku 1934 przeniesiono tu cmentarze wojenne *Piaseczno* (222 żołnierzy niemieckich i rosyjskich) i *Krzczeń* (29 żołnierzy niemieckich). Łącznie zatem na cmentarzu spoczęło ok. 600 żołnierzy niemieckich i kilkudziesięciu rosyjskich poległych w 1915 r.

Po 1944 r. obiekt uległ zaniedbaniu. Mogiły zostały zatarte i całkowicie zarosły samosiewami (zwłaszcza krzewami robinii). Podczas kopania kanału łączącego Zalew Krasne Krzczeń z kanałem Wieprz – Krzna „ścięto” południowo-wschodnią część cmentarza z wałem i kilkudziesięcioma mogiłami.

W 1992 r. Urząd Gminy Uścimów częściowo oczyścił obiekt z zarośli oraz ustawił lastrykowy nagrobek – pomnik.

Obecnie obiekt w zasadzie całkowicie zarośnięty, bardzo słabo widoczny wał i rów, jedynie lastrykowy nagrobek informuje o miejscu. Brak jakichkolwiek śladów krzyży i mogił.

(12093)

Konieczne zatem wydaje się:

- podsypanie mogił,
- ustawienie krzyży na mogiłach, w tym jednego większego w części centralnej cmentarza,
- pogłębienie rowu i podsypanie wału,
- całkowite wycięcie samosiewów z terenu cmentarza oraz przed wejściem (od strony drogi),
- ustawienie tablicy informującej o historii obiektu i jego ochronie.

Krasne:

- Szkoła podstawowa, drewniana z pierwszej połowy XX w. (1937 r.) – obiekt dobrze utrzymany, wciąż „żywy”. Niepokój budzi jednak stan konstrukcji a dokładnie nadproży. Prawdopodobnie (na początku lat 70 XX w. ?) dokonano przebudowy (powiększenia) otworów okiennych z zastosowaniem niewłaściwego (lub bez) nadproża. Widoczne w chwili obecnej wyraźne ugięcie – wymaga remontu (zastosowania właściwego nadproża dla tej rozpiętości otworu), gdyż w przeciwnym razie może to zagrazić stabilności konstrukcji dachu.

(12096)

- Pozostałości parku dworskiego z XIX w. – położone za opisaną wyżej szkołą. Słabo czytelne – jedna lipa na terenie szkoły, dalej (na wschód) – łąka użytkowana jako pastwisko, zamknięta od wschodu i południa ścianą drzew z elementami starodrzewu, ale też z widocznymi nasadzeniami topoli i samosiewami.

(12099)

Maśluchy:

- Cmentarz wojenny z I Wojny Światowej – położony na polu uprawnym, między posesją Zbigniewa Wójtowicza i Heleny Żarków, wśród skupionej zabudowy wiejskiej, po zachodniej stronie drogi biegnącej przez wieś Maśluchy, ok. 150 m. na południe od skrzyżowania z drogą Ostrów – Kolonia Uścimów.

Cmentarz założony jesienią 1915 r. W 1925 r. liczył 49 mogił – prawdopodobnie wszystkie ekshumowane na cmentarz w Kolonii Uścimów¹³ w połowie 1934 r. Wcześniej, w 1929 r. był uporządkowany przez podwyższenie i oddarniowanie mogił, umocowanie na mogiłach 22 krzyży dębowych, splantowanie otaczającego terenu oraz wycięcie krzewów i chwastów na powierzchni ok. 175 m².

Spoczywali tu żołnierze niemieccy, rosyjscy i austro-węgierscy, którzy polegli w pierwszej dekadzie sierpnia 1915 r. podczas odwrotu wojsk rosyjskich (dowodzonych przez gen. Iwanowa), wypieranych przez zjednoczone siły austro-węgierskie i niemieckie (dowodzone przez feldmarszałka von Mackenscha).

Obecnie miejsce nie nosi śladów i nie posiada charakteru cmentarza. Rozpościera się stąd natomiast (w kierunku wschodnim) widok na Uścimów Stary, z kępami starodrzewu zespołu kościelnego, cmentarza i dominantą bryły kościoła, zaakcentowaną barokową wieżyczką. Miejsce może służyć jako punkt widokowy.

(120920)

Jedlanka:

- Zespół dworsko-parkowy z przełomu XIX i XX w. W zespole:
  - dwór murowany – przebudowywany (poddasze, ganek, taras),
  - rządcówka drewniana – zachowana w bardzo dobrym stanie,
  - spichlerz drewniany – stan zły,
  - czworak drewniany – obecnie dom mieszkalny, stan dobry.

(12097)

Obszar zespołu dworsko-parkowego do niedawna należał do nieistniejącego obecnie PGR, czego pozostałością jest kilka budynków wielorodzinnych usytuowanych w części południowej. Obecnie teren znajduje się w rękach prywatnych, jego część centralna została ogrodzona i nie jest dostępna dla osób postronnych. W wygradzonej części znalazł się dwór, rządcówka i spichlerz. Czworak natomiast usytuowany jest przy drodze z Jedlanki, na skrzyżowaniu z drogą dojazdową do zabudowań dawnego zespołu i bardzo dobrze widoczny.

Obszerna, ukształtowana osiowo, dwuwieżściowa i „trójkominowa”, dobrze zachowana, typowa bryła dziewiętnastowiecznego czworaka wyróżnia się także malowniczym położeniem – na tle rozpościerającej się od wschodu doliny rzeki Pivonii Górnej.

Na zachód od zespołu położone jest jezioro Gumienek – rozpoczynające cały zespół jezior i stawów, ciągnący się na południe, aż do Uścimowa Starego, natomiast na wschód od zespołu, za rzeką Pivonią znajduje się jezioro Ściegienne.

---

¹³ Por. str. 41.

Jedlanka Nowa:

- Kapliczka drewniana z pierwszej połowy XX w. – obiekt w chwili obecnej nie istnieje. Prawdopodobnie w miejscu starej, drewnianej kapliczki w 1982 r. wybudowano nową – murowaną.

(12098)

Uhnin:

- Młyn drewniany z pierwszej połowy XX w. – miejscowość Uhnin leży w gminie Dębowa Kłoda.

(12101)

Uścimów Stary:

- Plebania drewniana z pierwszej ćwierci XX w. – obiekt został rozebrany.

(12102)

Istnieje natomiast drewniana organistówka – położona naprzeciwko kościoła, dobrze zachowana. Możliwe, że w ewidencji przypadkowo błędnie podano przeznaczenie obiektu (?).

- Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki (dawny prawosławny) z końca XIX w. (1891 r.) – czynny.

(12103)

Powierzchnia ogólna cmentarza wynosi obecnie 0,96 ha., z czego 0,7 ha. – to powierzchnia wolna. Cmentarz położony w południowo-wschodniej części wsi, tuż nad jeziorem Maśluchowskim, w odległości ok. 120 m. od drogi relacji Stary Uścimów – Uścimów. Usytuowany początkowo na terenie płaskim, stopniowo powiększany – obecnie obejmuje także stok do jeziora Maśluchowskiego.

Z tekstów źródłowych wiadomo, że wieś Uścimów (obecnie „Stary”) istniała już w połowie XV w. lub *ante quem* (Jan Długosz „Liber Beneficijum...” Tom II, str. 576).

Jak podaje „Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego” w Tomie II (str. 837): „*Cerkiew parafialną erygował Karol Daniłowicz w roku 1658¹⁴”*. Dokument ten jednak prawdopodobnie dotyczy uposażenia, a cerkiew istniała wcześniej. Według osiemnastowiecznych wizytacji (akta wizytacyjne z lat 1731 – 1794) – drewniana, grecko-unicka cerkiew pod wezwaniem św. Jerzego, usytuowana na cmentarzu cerkiewnym (który pełnił jednocześnie funkcję cmentarza grzebalnego) – leżała w granicach dekanatu lubelskiego, w diecezji chełmskiej, greko-katolickiej metropolii kijowskiej.

Cmentarz grzebalny rozmierzono na gruntach funduszowych w XIX wieku. Nie jest naniesiony na Mapę Kwatermistrzowską Królestwa Polskiego z 1829 – 1839 r. Według sprawozdań cerkiewnych ewolucja powierzchni cmentarza przedstawiała się następująco:

- według danych z 1879 r. wymiary cmentarza wynosiły 20 sążni długości i 20 sążni szerokości, czyli 400 sążni², co stanowi ok. 0,18 ha.;

¹⁴ W latach 1805-1818 diecezja lubelska należała do metropolii lwowskiej, potem została podporządkowana archidiecezji warszawskiej. W 1818 r. północne tereny woj. lubelskiego (w tym gmina Uścimów) zostały włączone do nowo powstałej diecezji podlaskiej. W 1867 r. diecezja ta została skasowana ukazem carskim i przyłączona do lubelskiej. W 1918 r. odzyskała autonomię i odtąd jej nazwa brzmi: „siedlecka czyli podlaska”.

- według danych z 1881 i 1900 r. cmentarz powiększono o 6 sążni i jego wymiary wynosiły 20 sążni długości i 26 sążni szerokości, czyli 520 sążni², co stanowi ok. 0,24 ha.;

W 1900r. sprawozdania cerkiewne podają, że cmentarz jest za mały dla potrzeb parafii i z tego powodu w 1901 r. ponownie zostaje on powiększony oraz otrzymuje drewniane ogrodzenie.

- w 1901 r. powierzchnia cmentarza wynosi 1040 sążni, co stanowi ok. 0,5 ha.¹⁵.
W 1908r. z fundacji proboszcza Jana Różańskiego wzniesiono kaplicę pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela. Jako ciekawostkę można tu przytoczyć fakt, że budulec pochodził z lasów zagarniętych przez księcia Dołgorukiego.

Plany uwłaszczeniowe z 1913r. nie objęły cmentarza, jak również zabudowy wiejskiej.

Niespełna jedenaście lat po wybudowaniu kaplicy św. Jana Chrzciciela, na podstawie aktów prawnych z 28 grudnia 1918r. oraz późniejszych¹⁶, fundusz parafialny przejęło państwo, a w 1925r. erygowano parafię rzymsko-katolicką, która objęła również cmentarz obrządku wschodniego.

W okresie międzywojennym na cmentarzu znajdowała się kwatery z 20 żołnierskimi mogiłami. Polegli oni w czasie działań wojennych związanych z odwrotem wojsk rosyjskich frontu południowo-zachodniego (dowodzonego przez gen. Iwanowa) w dniach od 12 do 14 sierpnia 1915 roku. Mogiły w bliżej nie ustalonym czasie (prawdopodobnie po II Wojnie Światowej) zostały przekopane i obecnie miejsce dawnej kwatery jest trudne do ustalenia.

Najstarsze zachowane nagrobki to:

- Nagrobek żony popa, Aleksandry Leontiewy Macjurak – z 1891 r., zwieńczony ażurowym prawosławnym krzyżem, osadzonym w prostopadłościennym trzonie z trójkondygnacyjnym cokolem. Całość żeliwna. Translokowany, obecnie znajduje się po lewej stronie bramy wejściowej.
- Grób Aleksandra Gerasimowicza – z 1900 r. Jest to prostopadłościan z piaskowca na (prawdopodobnie) murowanym cokole. Zwieńczenie zniszczone. Usytuowany niedaleko bramy.
- Mogiła zbiorowa siedemnastu powstańców styczniowych – zlokalizowana przy zachodniej krawędzi cmentarza, obok głównej bramy wjazdowej (na lewo od niej). W 1928 roku z okazji dziesięciolecia odzyskania niepodległości na mogile postawiono pomnik z piaskowca w kształcie obelisku osadzonego na wysokim postumencie o wymiarach podstawy 64 cm x 83 cm i wysokości (licząc od podstawy) 275 cm.

Na postumencie znajduje się epitafium:

¹⁵ Do obliczeń przyjęto: 1 sążeń bieżący = 213 cm., 1 sążeń kwadratowy = 455 cm²; wg. J. Szymański „Nauki pomocnicze historii”, Warszawa 1983 r.

¹⁶ Dziennik Praw Państwa Polskiego nr 21 z 28 grudnia 1918 r., poz. 67; Monitor Polski, Zarządzenia Władz Naczelnych nr 186, poz. 116.

*W ROCZNICĘ 10 LECIA
ODRODZENIA POLSKI
17 POLEGLYM BOHATEROM
W DN. 6 I 64 R
EJTMINOWICZOWI, ŚWIEŻYŃSKIEMU
I INNYM
W WALCE O WOLNOŚĆ OJCZYZNY
KOŁO MŁODZIEŻY KU PAMIĘCI POTOMNYM*

W początku lat trzydziestych XX w. mogiła miała wymiary 2,75 m. x 2,10 m. i była nieogrodzona.

Historia tej mogiły jest na tyle interesująca, że warto ją przytoczyć:
Po klęsce zadanej powstańcom pod Osową (31 grudnia 1863r.) część oddziałów zdołała się wymknąć z okrążenia i wycofać w kierunku północnym. Był wśród nich oddział dowodzony przez majora Bogusława Ejtminowicza, który 6 stycznia 1864r. zatrzymał się w Uścimowie. Przeciwko niemu z okolic Zezulina wyruszył oddział majora Búchnera i rankiem, tego samego dnia natarł na spożywających śniadanie powstańców. Polacy (ok. 100 konnych i ok. 140 piechoty) zajęli pozycje obronne w okolicy kościoła, kryjąc się między furmankami – było właśnie święto Trzech Króli i okoliczni mieszkańcy tłumnie przybyli na nabożeństwo. Po krótkiej utarczce, zajmwszy furmanki, piechota – osłaniana oddziałem konnym majora Ponińskiego i dwoma plutonami konnicy litewskiej – poczęła wycofywać się w kierunku lasów parczewskich, w okolice Jedlanki. Na wycofującą się piechotę natarli rosyjscy dragoni Búchnera – zostali jednak odparci przez jazdę Ponińskiego i zmuszeni do odwrotu na pozycje własnej piechoty.

Pod Jedlanką, będąc ciągle pod natarciem oddziałów rosyjskich, powstańcy-piechurzy ulegli panice uciekając do pobliskiego lasu. Ich odwrót osłaniała konnica. Broniąc własnych żołnierzy, na linii wroga znalazł się dowódca oddziału – major Bogusław Ejtminowicz, który zrzucony z konia został otoczony przez rosyjskich dragonów i zabity.

W utarczce pod Uścimowem i Jedlanką zginęło 17 powstańców, a około 20 rannych wzięto do niewoli. Z oficerów oprócz Ejtminowicza poległ Świeżyński – były oficer wojsk rosyjskich, który jako Polak przyłączył się do Powstania.

Poległych pochowano na cmentarzu parafialnym. Według pamiętnika Józefa S. Liniewskiego zwłoki Bogusława Ejtminowicza – dowódcy oddziału – zabrał major Búchner do Łęcznej, gdzie stacjonował oddział rosyjski i tam, zapewne na cmentarzu kazał go pochować.

Reasumując – najstarsze zachowane nagrobki uścimowskiego cmentarza (jak już wspomniano) wywodzą się z drugiej połowy XIX w. Z pierwszej połowy XX w. (do 1945r.) zachowały się 42 nagrobki, z drugiej połowy XX w. pochodzi ponad 200 nagrobków. Charakterystyczną cechą cmentarza jest swoiste „przemieszanie”, najstarsza część cmentarza nie jest wyraźnie wyodrębniona, sąsiadują ze sobą nagrobki pochodzące z różnych okresów.

Cmentarz posiada starodrzew:

- 11 lip o obwodzie pnia od 80 do 100 cm, w stanie dobrym,
- jeden jesion o obwodzie pnia 80 cm, w stanie dobrym,
- jeden klon o obwodzie pnia 100 cm, w stanie dobrym,
- jedna brzoza o obwodzie pnia 70 cm, w stanie dobrym.

Stan zachowania całości układu (tak jak i większości mogił) można określić jako bardzo dobry. Nie stwierdzono zagrożeń. Niepokoić może jedynie fakt „rozrastania się” cmentarza w kierunku południowym, co zarówno z przyrodniczego (zatrucie wód podziemnych i wód jeziora), jak i przestrzennego punktu widzenia wydaje się być niewłaściwe.

(12103)

Uścimów Nowy:

- Cmentarz wojenny z I Wojny Światowej, o powierzchni ok. 60 m²., nieczynny – zlokalizowany w polu, po wschodniej stronie drogi polnej z Uścimowa do szosy Uścimów Stary – Ostrów, około 700 m. na północ od zabudowań wsi. Teren płaski, pozbawiony zabudowy. Dojście do cmentarza z Uścimowa drogą gruntową od posesji nr 217, obok murowanej kapliczki domkowej z 1981 r.

Układ nieczytelny, brak podziału na kwatery, brak nagrobków i mogił. Cmentarz zdewastowany, porośnięty dziko rosnącymi drzewami, krzewami, nie posiada zieleni komponowanej. Jedynym śladem po cmentarzu jest wysoki, drewniany krzyż otoczony niewielkim, drewnianym płotem. Stoi on jednak w bujnej kępie zieleni i od strony drogi jest w zasadzie niewidoczny. Cały układ przestrzennie odczytuje się jako „krzyż przydrożny stojący w kępie drzew - na polu uprawnym”, a nie jako cmentarz. Teren powinien być systematycznie oczyszczany z dzikich krzewów, z zachowaniem istniejących drzew. Krzyż wymaga odnowienia lub rekonstrukcji. Teren powinien być ogrodzony i oznakowany. Istnieje zagrożenie dalszego zatarcia śladów cmentarza¹⁷.

(12104)

Uścimów Kolonia:

- Cmentarz wojenny z I Wojny Światowej, o powierzchni ok. 0,05 ha, nieczynny – zlokalizowany w terenie płaskim, wśród zabudowy rozproszonej, po wschodniej stronie rozwidlenia dróg z Uścimowa do Kolonii Orzechów Nowy. Od strony wschodniej bezpośrednio przylega do posesji nr 76 (należącej do Stefana Olesiuka), od której oddzielony jest płotem.

(12105)

Założony był prawdopodobnie na planie trójkąta o wymiarach 27 m x 14 m x 30,4 m. Pierwotnie składał się z 90 pojedynczych mogił i jednej zbiorowej (prawdopodobnie rosyjskiej) na których stały 93 drewniane krzyże z metalowymi tabliczkami, zaopatrzonymi w namalowane napisy. W 1929r. były one uzupełniane i naprawiane. Jednocześnie odnowiono mogiły, uporządkowano ścieżki i wykonano ogrodzenie z drutu kolczastego rozpiętego na dębowych słupach oraz drewnianą bramkę od strony wschodniej.

Na cmentarzu spoczywało pierwotnie 90 żołnierzy niemieckich (między innymi z 32 pułku piechoty), austro-węgierskich i kilkudziesięciu rosyjskich, poległych w okolicy wczesną jesienią, około 11 sierpnia 1915r. W tym czasie miało miejsce przesunięcie linii frontu w kierunku północno-wschodnim i ustabilizowanie się na tych terenach niemieckich władz okupacyjnych, reprezentowanych przez Zarząd wojskowych komend etapowych Ober-Ost, któremu podlegały m.in. powiaty radzyński i włodawski dawnej guberni siedleckiej. Systematyczne przenoszenie ciał z pól na cmentarz miało miejsce

¹⁷ Wnioski konserwatorskie wg Karty cmentarza, aut. mgr Cz. Kielboń.

do końca okupacji niemieckiej.

W latach 1932 – 34 skomasowano tu cmentarze wojenne: *Maśluchy*¹⁸ (34 żołnierzy niemieckich i kilkunastu rosyjskich) i *Uścimów* (81 żołnierzy niemieckich i kilkudziesięciu rosyjskich).

W połowie 1934 roku przeniesiono tu zwłoki żołnierzy ekshumowanych z cmentarza w Kolechnowicach, część żołnierzy z cmentarza w Uścimowie Nowym i pojedynczych poległych z okolicznych pól. Ogółem po komasacji spoczywa tu ponad 205 żołnierzy niemieckich, austro-węgierskich i kilkudziesięciu rosyjskich.

W okresie II Wojny Światowej cmentarz był systematycznie porządkowany przez Niemców. Miał on w tym czasie kształt trójkąta prostokątnego. W ostatniej dekadzie lipca 1944 roku teren nekropolii został częściowo uszkodzony przez radziecki czołg, który celowo wjechał na „niemiecki cmentarz” i zniszczył kilkanaście mogił.

Po II Wojnie Światowej cmentarz ulegał stopniowej dewastacji, lecz jeszcze w latach siedemdziesiątych XX w. układ mogił był dobrze czytelny, choć znikły krzyże nagrobne.

Nekropolia została ponownie częściowo zdewastowana w 1985 r., w czasie wytyczania drogi do Kolonii Orzechów. Podczas niwelowania terenu pod drogę w północno-zachodniej części cmentarza natrafiono na ludzkie kości. Podobnie – na duże ilości kości natrafiono przy niwelowaniu odcinka objazdu między obecnym cmentarzem, a tzw. „kopczykiem”. Aby nie rozkopywać dalszych grobów pozostawiono „kopczyk” (znajdujący się w wierzchołku trójkąta). Według informacji ustnych – w „kopczyku” miały spoczywać zwłoki oficerów.

W czasie wybierania piasku pod szosę z wyrobiska znajdującego się około 40m. na południowy-zachód od obecnego terenu cmentarza natrafiono na ludzkie kości, prawdopodobnie szczątki żołnierzy.

Obecnie na ocalałej części obiektu stoi drewniany krzyż przydrożny z 1953 r. Zachował się zarys jedynie 38–39 pojedynczych mogił. W latach 1992-93 Urząd Gminy ustawił w północnej części cmentarza (niestety niezbyt przemyślany) niewielki, lastrykowy nagrobek.

Obiekt jest zaśmiecany, niszczone i profanowany.

Wnioski konserwatorskie¹⁹:

- oczyszczenie cmentarza z zarośli i samosiewu,
- poprawienie mogił i odtworzenie brakujących,
- ustawienie małych krzyży na mogiłach,
- ustawienie tablicy informującej o cmentarzu wojennym,
- oznaczenie tzw. „kopczyka” jako mogiły – poprzez ustawienie krzyża,
- ogrodzenie cmentarza.

---

¹⁸ Por. str. 35.

¹⁹ Wg Marcina Dąbrowskiego.

4.2.3. Dokumentacja fotograficzna – obszary i obiekty figurujące w ewidencji zabytków województwa lubelskiego

Głębokie – kapliczka murowana z 1905 r. (nr ew. 12094).

Głębokie – aleja dojazdowa (pozostałości parku) z XIX w. (nr ew. 12095).

Krasne – szkoła podstawowa, drewniana z 1937 r. (nr ew. 12096).

Krasne Kosów – cmentarz wojenny z 1915 r. (nr ew. 12095).

Droga przecinająca nekropolię.

Teren cmentarza jest obecnie całkowicie zarośnięty, tu-
próba pokazania fragmentu wału.

Pomnik ustawiony w 1992 r. na terenie cmentarza przez Urząd Gminy.
Obecnie niestety jedyny znak pozwalający zlokalizować nekropolię w terenie.

Krasne – pozostałości parku dworskiego z XIX w. (nr ew. 12099).

Maśluchy – cmentarz wojenny z 1915r. (nr ew. 12092). W dali widoczny zarys bryły kościoła w Uścimowie Starym oraz starodrzew zespołu kościelnego i cmentarza.

Jedlanka Nowa – murowana kapliczka domkowa z 1982r., postawiona na miejscu dawnej, drewnianej (nr ew. dawnego, nieistniejącego obiektu – 12098).

Uścimów Stary – drewniana organistówka z pierwszej ćwierci XX w.(nr ew. 12102)
Uścimów Stary - cmentarz parafialny, dawny prawosławny z końca XIX w. (nr ew.12103).

Pomnik z piaskowca ustawiony przez Koło Młodzieży, z okazji dziesiątej rocznicy odzyskania niepodległości (w 1928 r.), na mogile powstańców poległych w 1864 r. Trudny obecnie do odczytania, wykuty w kamieniu napis – przytoczono w całości w części opisowej.

W głębi widoczny najstarszy zachowany nagrobek, pochodzący z 1891 r.

Główna aleja cmentarza – widok w kierunku jeziora Maśluchowskiego.

Uścimów Kolonia – cmentarz wojenny z I Wojny Światowej, założony wczesną jesienią 1915r. Na pierwszym planie, z prawej strony krzyża widoczny tzw. „kopczyk” – mogiła oficerów, która jak widać wymaga oznakowania. (nr ew. 12105).

Jedlanka – drewniany czworak w zespole dworsko-parkowym z przełomu XIX i XX w. (nr ew. – dotyczy całego zespołu – 12097).

4.2.4. Obszary i obiekty figurujące w spisie Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie

(obiekty figurujące w ewidencji zabytków województwa lubelskiego oznaczono symbolem [E], obiekty nieistniejące – symbolem [-]).

Drozdówka:

1. Zagroda nr 4, wł. M. Smagorowicz:
  - dom drewniany z 1924 r.,
  - spichlerz drewniany z 1925 r.
2. Zagroda nr 10, wł. Jan Bakun:
  - dom drewniany z ok. 1925 r.,
  - stodoła drewniana z końca XIX w.
3. Zagroda nr 11, wł. Stefan Orłowski:
  - dom drewniany z lat 20 XX w.,
  - obora drewniana z lat 20 XX w.
4. Zagroda nr 21, wł. Maria Brzozowska:
  - dom drewniany z 1806 r.,
  - stodoła drewniana z początku XX w.
5. Zagroda nr 42, wł. Wacław Kuszyk:
  - dom drewniany z początku XX w.,
  - spichlerz drewniany z ok. 1910 r.
6. Zagroda nr 63, wł. Jan Matejuk:
  - dom drewniany z początku XX w.,
  - obora z poddachem, drewniana z ok. 1925 r.
7. Dom nr 5a, drewniany z 1927 r., wł. Władysław Czapski.
8. Dom nr 7, drewniany z 1928 r., wł. Bolesław Grzeszczuk.
9. Dom nr 22, drewniany z ok. 1925 r., wł. Grzegorz Kołodziej.
10. Dom nr 23, drewniany z przełomu XIX i XX w., wł. Stanisław Leszczyński.
11. Dom nr 32, drewniany z końca XIX w., wł. Franciszek Antoniuk.
12. Dom nr 40, drewniany z początku XX w., wł. Danuta Belniak.
13. Dom nr 46, drewniany z początku XX w., wł. Maria Borówka.
14. Dom nr 47, murowany z ok. 1920 r., wł. Aleksander Kuszyk.
15. Dom nr 49, drewniany z ok. 1918 r., wł. Kazimierz Drabik.
16. Dom nr 84, drewniany z ok. 1928 r., wł. Jan Chocyk.
17. Stodoła w zagrodzie nr 19, drewniana z końca XIX w., wł. Aleksander Koszyk.
18. Stodoła w zagrodzie nr 41, drewniana z początku XX w.

Głębokie:

19. Kapliczka murowana z 1905 r. [E]
20. Aleja z XIX w.– pozostałość zespołu dworskiego. [E]
21. Dom nr 6, drewniany z ok. 1925 r., wł. Leszek Wołowicz.
22. Dom nr 19, drewniany z ok. 1925 r., wł. Józef Grodek. [-]
23. Dom nr 26, drewniany z 1925 r., wł. Janina Wach.
24. Dom nr 28, drewniany z ok. 1925 r., wł. N. Wasilewski.
25. Dom nr 33, drewniany z ok. 1930 r., wł. Jan Demucha. [-]
26. Dom nr 42, drewniany z ok. 1925 r., wł. Józef Smagrowicz.
27. Dom nr 43, drewniany z 1916 r., wł. Stanisław Grodek.
28. Dom nr 52, drewniany z lat 20 XX w., wł. Jan Duklewski. [-]

29. Dom nr 60, drewniany z lat 20 XX w., wł. Wacław Józwiak. [-]
30. Dom nr 70, drewniany z 1925 r., wł. Edward Bliźniuk.

Krasne:

31. Szkoła drewniana z 1937 r. [E]
32. Dom nr 19, drewniany z 1929 r., wł. Hipolit Kociółko.
33. Dom nr 76, drewniany z 1928 r., wł. Stanisław Kafarski. [-]
34. Dom nr 98, drewniany z 1922 r., wł. Kazimierz Romańczuk.
35. Dom nr 145, drewniany z 1921 r., wł. Elżbieta Buczyńska.
36. Dom nr 150, drewniany z 1921 r., wł. Edward Knuta. [-]
37. Dom nr 180, drewniany z początku XX w., wł. Teresa Teraśkiewicz.
38. Stodoła w zagrodzie nr 94, drewniana z ok. 1920 r., wł. Hipolit Kafarski.
39. Stodoła w zagrodzie nr 96, drewniana z ok. 1930 r., wł. Jan Kapczuk.
40. Spichlerz w zagrodzie nr 114, drewniany z ok. 1920 r., wł. Danuta Janiak.

Maśluchy:

41. Zagroda nr 97, wł. Jan Jurko:
  - dom drewniany z ok. 1910 r.
  - obora drewniana z ok. 1910 r.
42. Dom nr 4b, drewniany z ok. 1925 r., wł. N. Żarko.
43. Dom nr 17, drewniany z ok. 1925 r., wł. Maria Haraszczuk.
44. Dom nr 18, drewniany z ok. 1910 r., wł. Piotr Jurko.
45. Dom nr 22, drewniany z 1924 r., wł. Czesław Starowik.
46. Dom nr 23, drewniany z 1920 r., wł. Wacław Starowik.
47. Dom nr 25, drewniany z ok. 1930 r., wł. Stanisław Waszczuk.
48. Dom nr 30, drewniany z ok. 1925 r., wł. Aleksander Sieńko.
49. Dom nr 39, drewniany z lat 20 XX w., wł. Kazimiera Duklewska.
50. Dom nr 42, drewniany z początku XX w., wł. Jan Kowalczuk.
51. Dom nr 43, drewniany z ok. 1930 r., wł. Jan Huszaluk.
52. Dom nr 46, drewniany z lat 20 XX w., wł. Jan Oniszczyk.
53. Dom nr 47, drewniany z ok. 1918 r., wł. Aleksander Kowalczyk.
54. Dom nr 48, drewniany z ok. 1915 r., wł. Jan Wołyńczuk.
55. Dom nr 49, drewniany z ok. 1915 r., wł. Franciszek Suśczyk.
56. Dom nr 51, drewniany z 1929 r., wł. Czesław Olesiuk.
57. Dom nr 56, drewniany z lat 20 XX w., wł. Kazimierz Konieczny.
58. Dom nr 58, drewniany z ok. 1925 r., wł. Marian Czekierda.
59. Dom nr 62, drewniany z ok. 1930 r., wł. Jan Czekierda.
60. Dom nr 63, drewniany z ok. 1925 r., wł. Jan Jach. [-]
61. Dom nr 65, drewniany z lat 20 XX w., wł. Tadeusz Pudwel.
62. Dom nr 67, drewniany z ok. 1928 r., wł. Jan Jarosz.
63. Dom nr 68, drewniany z ok. 1930 r., wł. Franciszka Nawrocka.
64. Dom nr 72, drewniany z ok. 1930 r., wł. Czesław Kurlak.
65. Dom nr 75, drewniany z ok. 1925 r., wł. Stanisław Bartkiewicz.
66. Dom nr 75a, drewniany z ok. 1935 r., wł. Roman Kuszyk.
67. Dom nr 76, drewniany z ok. 1920 r., wł. Bolesław Jarosz.
68. Dom nr 77, drewniany z 1925 r., wł. Jan Słowik.
69. Dom nr 80, drewniany z ok. 1910 r., wł. Zygmunt Kowalczuk.
70. Dom nr 85, drewniany z ok. 1900 r., wł. Marian Jarosz.
71. Dom nr 88, drewniany z lat 20 XX w., wł. Jan Żarko. [-]

72. Dom nr 89, drewniany z lat 20 XX w., wł. Czesław Serociński.
73. Dom nr 96, drewniany z lat 30 XX w., wł. N. Robak.
74. Dom nr 99, drewniany z lat 20 XX w., wł. Zbigniew Słowik.

Nowa Jedlanka:

75. Dom nr 18, drewniany z początku XX w., wł. Stanisław Drabik. [-]
76. Dom nr 32, drewniany z 1921 r., wł. Jan Wołowicz.
77. Dom nr 33, drewniany z ok. 1900 r., wł. Kazimierz Ziółkowski.
78. Dom nr 49, drewniany z ok. 1920 r., wł. Edward Kuszyk.
79. Dom nr 58, drewniany z końca XIX w., wł. Edward Wołowicz.
80. Dom nr 64, drewniany z końca XIX w., wł. Henryk Grzeszczuk.
81. Dom nr 79, drewniany z lat 20 XX w., wł. Kazimiera Drabik. [-]
82. Dom nr 80, drewniany z ok. 1930 r., wł. Aleksander Grygiel.
83. Dom nr 84, drewniany z 1928 r., wł. Augustyn Kapitan. [-]
84. Spichlerz w zagrodzie nr 60, drewniany z ok. 1920 r., wł. Marian Drabik.

Stara Jedlanka:

85. Zespół dworski – wł. Państwowe Gospodarstwo Rybne - obecnie własność prywatna [E]:
  - dwór (d. Klub Rolnika i biuro - obecnie dom mieszkalny), murowany, z początków XX w., przebudowywany w latach 50 i 80 XX w. [E]
  - rządcówka drewniana z pocz. XX w. [E]
  - czworak drewniany z pocz. XX w. [E]
  - obora drewniana z pocz. XX w.
  - spichlerz drewniany z pocz. XX w. [E]
86. Zagroda nr 32, wł. Jan Borówka:
  - dom drewniany z 1912 r.
  - obora drewniana z ok. 1912 r.
  - stodoła drewniana z ok. 1920 r.
87. Dom nr 8, drewniany z ok. 1925 r., wł. Zenon Kuśmierz. [-]
88. Dom nr 24, drewniany z ok. 1920 r., wł. Stanisław Jędruszczak.
89. Dom nr 28, drewniany z ok. 1920 r., wł. Aleksander Borówka.
90. Dom nr 34, drewniany z 1910 r., wł. Marian Jese.
91. Dom nr 35, drewniany z ok. 1920 r., wł. Edward Kuźmierz.
92. Dom nr 45, drewniany z 1914 r., wł. Piotr Koperczuk.
93. Dom nr 52, drewniany z pocz. XX w., wł. Roman Jędruszczak.
94. Dom nr 55, drewniany z 1928 r., wł. Jan Kunach.
95. Dom nr 58, drewniany z ok. 1925 r., wł. Władysław Skiba.

Nowy Uścimów:

96. Zagroda nr 2, wł. Maria Bernacka:
  - dom drewniany z lat 20 XX w.,
  - stodoła drewniana z lat 20 XX w.
97. Dom nr 3, drewniany z lat 20 XX w., wł. Stanisław Oniszcuk.
98. Dom nr 10, drewniany z początku XX w., wł. Franciszek Markiewicz.

99. Dom nr 11, drewniany z początku XX w., wł. Kazimierz Panasiuk. [-]
100. Dom nr 17, drewniany z lat 30 XX w., wł. Józef Huszaluk.
101. Dom nr 21, drewniany z ok. 1918 r., wł. Jan Huszaluk. [-]
102. Dom nr 34, drewniany z lat 20 XX w., wł. Stanisław Oniszczyk.
103. Dom nr 42, drewniany z ok. 1918 r., wł. Kazimierz Tyda. [-]
104. Dom nr 43, drewniany z ok. 1918 r., wł. Czesław Rabczun. [-]
105. Dom nr 47a, drewniany z 1923 r., wł. Aleksandra Kot.
106. Dom nr 48, drewniany z ok. 1924 r., wł. Janusz Brzozowski. [-]
107. Dom nr 51, drewniany z lat 30 XX w., wł. Aleksander Oniszczyk.
108. Dom nr 53, drewniany z lat 30 XX w., wł. Mieczysława Pietryszak.
109. Dom nr 54, drewniany z lat 30 XX w., wł. Rozalia Dziadko.
110. Dom nr 73, drewniany z ok. 1920 r., wł. Józef Sidorczyk.
111. Dom nr 75, drewniany z ok. 1918 r., wł. Marianna Ołtuszyk.
112. Dom nr 77, drewniany z ok. 1920 r., wł. Stanisław Werduk. [-]
113. Dom nr 134, drewniany z 1918 r., wł. S. Dziadko.
114. Dom nr 135, drewniany z 1919 r., wł. Stanisław Dziadko.
115. Dom nr 145, drewniany z 1921 r., wł. Jan Bartkowicz.
116. Dom nr 176, drewniany z lat 20 XX w., wł. Bolesław Drozd.
117. Dom nr 178, drewniany z ok. 1918 r., wł. Janina Branica.

Stary Uścimów:

118. Plebania drewniana z lat 30 XX w. - plebania została rozebrana, istnieje organistówka pochodząca z tego samego okresu. [E]
119. Dom nr 11, drewniany z ok. 1925 r., wł. Kazimierz Olesiuk.
120. Dom nr 16, drewniany z ok. 1930 r., wł. Czesław Olesiuk.
121. Dom nr 35, drewniany z lat 30 XX w., wł. Bolesław Iwanicki.

Orzechów Kolonia:

122. Dom nr 43, drewniany z lat 20 XX w., wł. Henryk Żychaluk.
123. Dom nr 47, drewniany z ok. 1925 r., wł. Jan Kowalczyk.

Rudka Starościańska:

124. Dom nr 5, drewniany z lat 30 XX w., wł. Henryk Kunach.
125. Dom nr 38, drewniany z lat 20 XX w., wł. Aleksander Dębczyk.

Ryczka:

126. Dom nr 118, drewniany z 1929 r., wł. Kazimiera Garlińska. [-]
127. Dom nr 132, drewniany z lat 20 XX w., wł. Waław Borys.
128. Dom nr 134, drewniany z lat 20 XX w., wł. Aleksander Musiej.
129. Dom nr 143, drewniany z 1928 r., wł. Władysław Słowik. [-]

4.2.5. Obszary obserwacji archeologicznej

Opracowano w całości na podstawie materiałów konserwatorskich udostępnionych przez Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Lublinie, dotyczących stanowisk

archeologicznych na terenie gminy Uścimów.

Obszar gminy Uścimów obejmuje w sumie 7 arkuszy AZP: **71-85, 72-84, 72-85, 73-84, 73-85, 74-84 i 74-85**. Obecnie dostępne są informacje zawarte w czterech arkuszach: **72-84, 73-84, 74-84 i 74-85**. Zbadany obszar obejmuje jedynie wąskie pasmo terenu w zachodniej części gminy (zachodnia część Rudki i Uścimowa Nowego) oraz jej część południową (okolice Kosowa i Ryczki). Centralna, północna i wschodnia część gminy (ponad 80% całości obszaru) nie została poddana badaniom powierzchniowym - brak jest danych z arkuszy: **71-85, 72-85 oraz 73-85**.

W związku z tym materiał niniejszy nie stanowi kompletu informacji na temat tej problematyki. W miarę postępu badań - należy uzupełniać o nie tekst i plansze "Studium ...".

OBSZAR AZP 74-85:

(na podstawie badań przeprowadzonych przez: dr Barbarę Bargiel, mgr Jerzego Libera i dr Annę Zakościelny).

Obszar AZP 74-85 leży w centralnej części województwa lubelskiego, na terenie gmin Ludwin, Uścimów oraz Sosnowica i obejmuje miejscowości: Krasne, Krzcień, Nowy Orzechów, Piaseczno, Rogózno i Rozpłucie Drugie.

Usytuowany jest na południowo-zachodnim skraju mezoregionu Równiny Łęczynsko-Włodawskiej obejmującej południowo-zachodnią część Polesia Podlaskiego - jednostki stanowiącej obszar lubelskiego pojezierza. W obrębie badanego obszaru znalazły się w całości jeziora: Łukcze, Łokietka, Brzezicze, Zalew Krasne Krzcień oraz częściowo jeziora Rogózno i Krasne. Do wymienionych zbiorników wodnych uchodzą liczne ciekły o słabo wykształconych dolinach, stanowiących obecnie zmeliorowane łąki.

Badany obszar zbudowany jest z pliocencko-plejstocenskich utworów kredowych, przykrytych plejstocenскими piaskami rzecznyimi terasów akumulacyjnych, wyniesionych do 160 - 174 m. n.p.m., z najniższym punktem w rejonie wsi Krasne - Ryczki oraz najbardziej wyniesioną częścią w rejonie Piaseczna. Obszar w połowie przecina kanał Wieprz - Krzna.

Tereny położone bezpośrednio wokół jezior (poza Zalewem Krasne - Krzcień) niedostępne są dla badań powierzchniowych ze względu na niewielkie brzożowe lasy lub istniejące bagna.

Najstarsze na tym terenie, poświadczone źródłami pisanyimi osadnictwo dotyczy miejscowości Krasne - **1530 r.**²⁰, natomiast pierwsze informacje o zabytkach tego obszaru pochodzą z lat pięćdziesiątych XX wieku i dotyczą kultury pucharów lejkowatych.

Obszar AZP 74-85 dostarczył ogółem trzydziestu sześciu nowych stanowisk. Rozpoznanie chronologiczne sięga neolitu (8 stanowisk kultury pucharów lejkowatych), epoki brązu (2 stanowiska kultury mierzanowickiej) i epoki żelaza (11 stanowisk).

Ponadto uzyskano serię inwentarzy krzemiennych (19), ceramicznych (2) i nieokreślonych chronologicznie.

---

²⁰ "Słownik historyczno - geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu", "Dzieje Lubelszczyzny", tom III, Warszawa 1983 r., str. 113.

Spis stanowisk archeologicznych na obszarze 74-85:

Miejscowość	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Współrzędne		Nr inwentarza
			X	Y	
Krasne	7	1	023	115	9817
Krasne	12	2	182	101	9822
Krasne	26	4	044	200	9836
Krasne	27	5	052	200	9837
Krasne	28	6	056	190	9838
Krasne	29	7	068	192	9839
Krasne	30	8	083	188	9840
Krasne	31	9	121	146	9841
Krasne	32	10	139	094	9842
Krasne	33	11	142	112	9843
Krasne	34	12	139	116	9844
Krasne	35	13	140	121	9845
Krasne	36	14	134	145	9846
Krasne	38	3	163	105	9848

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 74-85:

Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja
Neolit - kultura pucharów lejkowatych:			
Krasne	6	28	śląd osadnictwa
Materiały ceramiczne kulturowo nieokreślone:			
Krasne	1	7	śląd osadnictwa
Krasne	2	12	śląd osadnictwa
Krasne	4	26	śląd osadnictwa
Krasne	5	27	śląd osadnictwa
Krasne	7	29	śląd osadnictwa
Krasne	8	30	śląd osadnictwa
Krasne	9	31	śląd osadnictwa
Krasne	10	32	śląd osadnictwa
Krasne	11	33	śląd osadnictwa
Krasne	12	34	śląd osadnictwa
Krasne	13	35	śląd osadnictwa
Krasne	14	36	śląd osadnictwa
Krasne	3	38	śląd osadnictwa

Opis stanowisk archeologicznych obszaru AZP 74-85:

- Stanowisko nr 1/7²¹ - położone na terenie niezabudowanym (pole orne), w terenie eksponowanym, na stoku małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku południowym i południowo-zachodnim. Funkcja obiektu to śląd osadniczy, kultura starożytna (fragment ceramiki). Wartość konserwatorska - mała, nie stwierdzono zagrożeń.
- Stanowisko nr 2/12 - położone w terenie eksponowanym (pole orne), na stoku doliny. Ekspozycja duża (8 - 15 m.), w kierunku południowo-zachodnim. Wartość

²¹ nr stanowiska w miejscowości / nr stanowiska na obszarze.

konserwatorska - mała (1 drapacz odłupkowy), nie stwierdzono zagrożeń.

- Stanowisko nr 4/26 - położone na polu ornym, na stoku małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku zachodnim. Wartość konserwatorska - mała (1 rdzeń odłupkowy), nie stwierdzono zagrożeń.
- Stanowisko nr 5/27 - położone na polu ornym, na krawędzi małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku południowym. Wartość konserwatorska - mała (1 odłupek), nie stwierdzono zagrożeń.
- Stanowisko nr 6/28 - położone na polu ornym, na stoku małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku południowo-wschodnim i południowym. Wartość konserwatorska - mała (2 fragmenty ceramiki), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 7/29 - położone na polu ornym, na krawędzi małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku południowo-wschodnim i południowym. Wartość konserwatorska - mała (1 fragment wiórka), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 8/30 - położone na polu ornym, na stoku małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku wschodnim. Wartość konserwatorska - mała (1 odłupek), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 9/31 - położone na polu ornym, na krawędzi małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku zachodnim. Wartość konserwatorska - mała (1 odłupek), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 10/32 - położone na polu ornym, na stoku małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku wschodnim. Wartość konserwatorska - mała (1 odłupek), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 11/33 - położone na polu ornym, na stoku małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku południowym. Wartość konserwatorska - mała (1 odłupek), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 12/34 - położone na polu ornym, na stoku małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku południowym. Wartość konserwatorska - mała (1 rdzeń odłupkowy), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 13/35 - położone na polu ornym, na krawędzi małej doliny. Ekspozycja mała (2 - 4m.) w kierunku południowym. Wartość konserwatorska - mała (1 odłupek), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 14/36 - położone na polu ornym, na krawędzi małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku północnym i północno-wschodnim. Wartość konserwatorska - mała (1 drapacz odłupkowy), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 3/38 - położone na polu ornym, na stoku małej doliny. Ekspozycja mała (2 - 4 m.) w kierunku południowym. Wartość konserwatorska - mała (2 odłupki), brak zagrożeń.

OBSZAR AZP 73-84:

(na podstawie badań przeprowadzonych przez: dr Halinę Taras, dr Annę Zakościelny, dr Jerzego Libera i dr Andrzeja Rozwałka).

Obszar AZP 73-84 leży na zachodnim krańcu Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, wchodzącego w obręb Polesia Lubelskiego. Część wschodnia i północno-wschodnia badanego obszaru zajęta głównie przez szeroką na około 2 m. dolinę Tyśmienicy. Zabagniona niegdyś dolina została osuszona przez meliorację, co umożliwiło penetrację archeologiczną.

Dolinę zajmują łąki i torfowiska, miejsca wyraźniej wypiętrzone przeznaczono pod uprawy. Występujące w dolinie Tyśmienicy rozległe, owalne kopce są pozostałością po eksploatacji torfu.

W obniżeniach występują gleby torfowo-bagienne, zaś w wyższych partiach piaski lub piaski zglinione, na których wykształciły się gleby brunatne lub pseudobielicowe.

Najstarszą osadą na tym terenie jest wieś Kolechnowice (gmina Ostrów Lubelski) - pierwsza wzmianka o niej pochodzi z początku XIV wieku, natomiast pierwsze wzmianki o wsiach Rudka Kijańska i Uścimów pochodzą dopiero z wieku XV.

Na omawianym obszarze zlokalizowano 66 nowych stanowisk archeologicznych, na których zadokumentowano 84 punkty osadnicze. Najstarsze zabytki, związane z epoką mezolitu wystąpiły na 2 stanowiskach, neolityczne - stwierdzono na 5 stanowiskach, przy czym najczęściej były to materiały z okresu kultury pucharów lejkowatych. Wszystkie stanowiska to ślady osadnicze lub małe osady.

Podobna sytuacja charakteryzuje okres epoki brązu - nieliczne (łącznie 9), niewielkie punkty osadnictwa związane są z kulturami: mierzanowicką (?), trzciniecką i łużycką.

Większość pradziejowych punktów osadniczych reprezentowana jest przez pojedyncze zabytki krzemienne (odkryto je na 37 stanowiskach). Większe zainteresowanie tymi terenami miało miejsce dopiero od wczesnego średniowiecza (łącznie 12 punktów osadniczych).

Spis stanowisk archeologicznych na obszarze 73-84:

Miejscowość	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Współrzędne		Nr inwentarza
			X	Y	
Uścimów Nowy	63	1	280	200	10469
Uścimów Nowy	64	2	267	181	10470
Uścimów Nowy	65	3	260	179	10471
Uścimów Nowy	66	4	285	204	10472

Klasyfikacja chronologiczno - kulturowa materiałów z obszaru AZP 73-84:

Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja
Chronologia pradziejowa nieokreślona:			
Uścimów Nowy	1	63	śląd osadnictwa, materiały krzemienne
Wczesne średniowiecze VIII - X w.:			
Uścimów Nowy	2	64	śląd osadnictwa

Okres nowożytny XVII w.:			
Uścimów Nowy	3	65	osada
Uścimów Nowy	4	66	osada

Opis stanowisk archeologicznych obszaru AZP 73-84:

- Stanowisko nr 1/63 - położone na polu ornym, na wysokim brzegu dużej doliny. Ekspozycja umiarkowana (4 - 8 m.), w kierunku północnym. Wartość konserwatorska - mała (fragment narzędzia, prawdopodobnie noża tylcowego), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 2/64 - położone na łące, na terasie nadzalewowej dużej doliny. Ekspozycja umiarkowana (4 - 8 m.), w kierunku zachodnim. Wartość konserwatorska - mała (2 fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej VIII-X w.), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 3/65 - położone na łące, na terasie nadzalewowej dużej doliny. Ekspozycja umiarkowana (4 - 8 m.), w kierunku północnym. Wartość konserwatorska - mała (2 fragmenty ceramiki, 1 brzeg naczynia, 1 wędzidło żelazne), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 4/66 - położone na łące, na wysokim brzegu dużej doliny. Ekspozycja umiarkowana (4 - 8 m.) w kierunku zachodnim. Wartość konserwatorska - mała (1 fragment ceramiki, 1 fragment kafla, 2 dna - okres nowożytny - XVII w.).

OBSZAR AZP 74-84: nie znaleziono stanowisk leżących na terenie gminy Uścimów.

OBSZAR AZP 72-84:

(na podstawie opracowania dr Haliny Taras).

Obszar AZP 72-84 obejmuje północno-zachodnią część Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, wchodzącego w skład Polesia Lubelskiego. Jego wschodni kraniec należy do gminy Uścimów. Centralną część terenu stanowi szeroka na 1,5 do 2 km dolina Tyśmienicy, która po swojej prawej stronie wykształciła czytelne terasy. Dolinę zasadniczo zajmują łąki i torfowiska, miejsca wyraźniej wypiętrzone przeznaczono obecnie pod uprawy.

Występujące w dolinie Tyśmienicy rozległe, owalne kopce są pozostałością po intensywnej jeszcze w latach powojennych eksploatacji torfu. Wyraźnie manifestują się one w terenie i urozmaicają płaski krajobraz poleski.

Od wschodniej strony doliny Tyśmienicy występuje zabagniona równina, zdominowana przez holceńskie (polodowcowe) osady organogeniczne, a jeszcze dalej, w północno-wschodnim narożniku obszaru obecne są dwa, dawniej bezodpływowe jeziora: Miejskie i Kleszczów. Od strony zachodniej otacza je piaszczysta, zwydmiona ostroga, na której kiedyś rozciągała się najprawdopodobniej wieś Kleszczów (w połowie XVI w. włączona do miasta) - obecnie jest to teren pól uprawnych. Na zachód od rzeki i na krańcu wschodnim badanego obszaru pojawiają się suchsze, płaskie równiny.

Omawiany obszar jest praktycznie odlesiony. Niewielkie enklawy lasów zachowały się nad Tyśmienicą, na północ od Ostrowa (olsy) i na wschodnim krańcu jeziora kleszczów (las mieszany). Zostały one poddane badaniom, jednak wywiad środowiskowy, jak również prospekcja terenowa przyniosły wynik negatywny.

Na obszarze AZP 72-84 w wyniku badań zlokalizowano ogółem 20 nowych stanowisk archeologicznych, na których udokumentowano 42 punkty osadnicze. Większość stanowisk położonych jest na gruntach Ostrowa Lubelskiego (na terenie gminy Uścimów znajdują się 3 stanowiska).

Z okresem pradziejów związanych jest łącznie 21 punktów osadniczych, przy czym aż 9 to ślady osadnicze lub niewielkie osady zaklasyfikowane jako "pradziejowe nieokreślone". Są one zwykle reprezentowane przez pojedyncze zabytki krzemienne. Większość punktów osadniczych zlokalizowanych na omawianym obszarze pochodzi z epok najmłodszych, od wczesnego średniowiecza począwszy.

Spis stanowisk archeologicznych na obszarze 72-84:

Miejscowość	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Współrzędne		Nr inwentarza
			X	Y	
Rudka Starościańska	6	1	-	-	-
Rudka Starościańska	26	2	285	192	10405
Rudka Starościańska	27	3	287	167	10406

Klasyfikacja chronologiczno - kulturowa materiałów z obszaru AZP 72-84:

Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja
Neolit - kultura pucharów lejkowatych:			
Rudka Starościańska	2	26	ślad osadnictwa (?)
Wczesne średniowiecze:			
Rudka Starościańska	3	27	ślad osadnictwa (?)
Późne średniowiecze:			
Rudka Starościańska	1	6	ślad osadnictwa (?)

Opis stanowisk archeologicznych obszaru AZP 72-84:

- Stanowisko nr 1/6 - położone na terenie średnio zabudowanym. Wartość konserwatorska - mała (2 fragmenty ceramiki późnośredniowiecznej), brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 2/26 - położone na polu ornym (gleba piaszczysta), na krawędzi małej doliny. Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku zachodnim. Wartość konserwatorska - mała, brak zagrożeń.
- Stanowisko nr 3/27 - położone na polu ornym (gleba piaszczysta), na stoku małej doliny.

Ekspozycja bardzo mała (< 2m.), w kierunku wschodnim. Wartość konserwatorska - mała (1 fragment ceramiki wczesnośredniowiecznej), brak zagrożeń.

Ogółem na terenie gminy Uścimów (do chwili obecnej) odkryto 21 stanowisk archeologicznych, przy czym większość obszaru nie została poddana badaniom AZP. Zdecydowana przewaga stanowisk to ślady osadnicze, jedynie dwa stanowiska (w Uścimowie Nowym) - to osady. Wszystkie o wartości konserwatorskiej określonej jako mała.

4.2.6.

Krajobraz kulturowy gminy Uścimów (szkic)

KRASNE STARE

Drewniany budynek o konstrukcji słupowej, bez numeru, ustawiony szczytem do drogi, położony w bezpośrednim sąsiedztwie szkoły (od północy).

Obok charakterystycznie dla Polesia, szczytowo ustawionych chałup, stoją domy w układzie kalenicowym – z typowym, usytuowanym centralnie gankiem.

↑ Drewniany dom z pocz. XX w.,
przebudowywany (nowe poddasze, ścięte zręby
itp.), jednak bez zniekształcenia proporcji bryły
i z dbałością o historyczny, charakterystyczny
dla regionu detal.
Obiekt znajduje się w wykazie Ośrodka
Dokumentacji zabytków w Warszawie.

Bardzo udany przykład ⇒
współczesnej architektury ogrodów
(tzw. małej architektury). Materiał,
proporcje bryły, forma, detal – bez zarzutu.
Zwraca uwagę przepiękny (także wykonany
współcześnie) świątek. Estetyka godna
promocji, szczególnie wobec niestety
wszechobecnej, gipsowo-cementowej,
ogrodowej tandety.

Współczesny świątek – interesujące usytuowanie na krzyżu przydrożnym (patrz zdjęcie po lewej u góry), być może jako reminiscencja podlaskich kapliczek nadrzewnych. Przepiękna, oszczędna i zarazem pełna wyrazu forma. Ustawiony w centrum wsi.

MAŚLUCHY

Domy drewniane o konstrukcji zrębowej (wiązanie na jaskółczy ogon).

Charakterystyczny dla Polesia sposób ocieplania chat przy pomocy trzciny.

Maśluchy to wieś o typowym dla swego regionu, ulicowym układzie ruralistycznym.

Główna, przebiegająca przez wieś ulica ma wyraźny charakter alei.

BANK

UŚCIMÓW STARY

Widok na zespół kościelny od strony cmentarza.

Widok na bryłę kościoła parafialnego.

Wnętrze kościoła parafialnego.

NOWA JEDLANKA

GŁĘBOKIE

4.3. Środowisko kulturowe (uwarunkowania) – załącznik graficzny.

5. STRUKTURA PRZESTRZENNA – OSADNICTWO

5.1. Informacje ogólne

Gmina Uścimów położona jest w południowo-wschodniej części Polski, w Województwie Lubelskim, w powiecie Lubartów. Jej powierzchnia wynosi 10 861 ha, liczba ludności – 3 691²², liczba sołectw – 10. Obszar gminy ma kształt wydłużony w kierunku północ-południe. W środkowej jego części znajduje się ośrodek gminy – wieś Uścimów.

5.2. Zewnętrzne uwarunkowania gminy

Gmina Uścimów położona jest w północnej części Województwa Lubelskiego, w powiecie Lubartów, w odległości ok. 50 km od miasta wojewódzkiego Lublina. W ramach powiatu gmina graniczy z jedną tylko gminą – Ostrów Lubelski- od zachodu. Od północy i wschodu graniczy z powiatem parczewskim, z następującymi gminami: Parczew, Dębowa Kłoda, Sosnowica. Od strony południa zaś z powiatem Łęczna- z gminą Ludwin.

Miejscowość Uścimów Stary jest ośrodkiem gminy obsługującym całą gminę i zlokalizowanym w środkowej jej części. Zlokalizowane są tu instytucje usługowe o zasięgu gminnym – Urząd gminy, bank spółdzielczy, zarząd lokalnej spółdzielni handlowej, komisariat policji itp.

Układ drogowy opiera się na sieci dróg powiatowych i gminnych stanowiących szkielet całego układu przestrzennego gminy. Największe zewnętrzne kierunki ciężarów występują na trasie Uścimów-Lubartów i Uścimów-Parczew ale również Uścimów-Łęczna-Lublin. Jest to główne połączenie gminy z dużą aglomeracją miejską, jaką jest Lublin. Nie bez znaczenia jest tu także bezpośrednie sąsiedztwo Ostrowa Lubelskiego.

Ukształtowana sieć dróg lokalnych zapewnia obsługę powiązań we wszystkich kierunkach. Jednakże zarówno stan techniczny dróg, jak i ich ukształtowanie nie zapewniają dostatecznie dobrej obsługi istniejących zewnętrznych powiązań osadniczych.

Gmina jest położona w obszarze bezpośredniego oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna.

5.3. Wewnętrzne uwarunkowania gminy

Gmina Uścimów położona jest wśród lasów, bagien i jezior Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego. Charakterystyczną cechą krajobrazu gminy są również łąki i stawy. Przez południową część gminy przechodzi kanał Wieprz-Krzna.

Większość obszaru gminy Uścimów ze względu na wyjątkowe walory przyrodniczo-krajobrazowe, znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Pojezierze Łęczyńskie i jego strefy ochronnej. Leśno-jeziorny i bagienny charakter gminy był w przeszłości wyraźną barierą rozwoju osadnictwa. Nawet obecnie gęstość zaludnienia jest jedną z najniższych w regionie. Jest to obecnie liczba 34,3 osoby/km².

Wyraźna koncentracja zabudowy o charakterze mieszkalno-zagrodowym występuje

²² wg stanu na dzień 1 stycznia 2000 r.

wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych, a koncentracja zabudowy rekreacyjnej - wokół jezior. Cechą charakterystyczną gminy jest fakt, że łączna powierzchnia łąk, pastwisk i lasów przewyższa w gminie powierzchnię gruntów ornych. Głównym ośrodkiem usługowym dla ludności gminy jest miejscowość Uścimów, gdzie zlokalizowano siedzibę Urzędu Gminy oraz część usług pozarolniczych. Pozostałe większe ośrodki wiejskie na terenie gminy, to: Jedlanka Nowa, Maśluchy i Krasne.

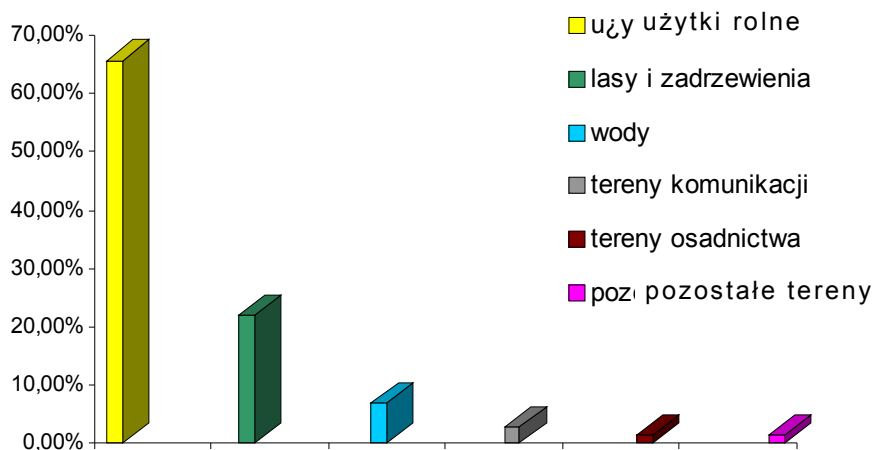
5.4. Warunki geograficzne gminy

Powierzchnia gminy wynosi 10 861 ha.

Struktura powierzchni przedstawia się następująco:

- użytki rolne - 65,8%;
- lasy i zadrzewienia - 21,9%;
- wody - 6,7%;
- tereny komunikacji - 2,8%;
- tereny osadnictwa - 1,4%;
- pozostałe tereny - 1,4%.

Struktura terenu w gminie Uścimów:

Maksymalna odległość między północną i południową granicą gminy wynosi ok. 19 km, natomiast między wschodnią i zachodnią granicą ok. 9 km.

Pod względem geograficznym obszar gminy Uścimów mieści się w ramach Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, w zasięgu bezpośredniego oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna. Występują tu wśród lasów i bagien - malownicze oczka jezior i stawów, a także tereny łąk, przy czym łączna powierzchnia łąk, pastwisk i lasów przewyższa w gminie powierzchnię gruntów ornych. Teren ma charakter prawie płaski - różnica wysokości wynosi max 40m.

Ze względu na wielkie walory przyrodnicze i krajobrazowe większość obszaru gminy Uścimów znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Pojezierze Łęczyńskie i jego strefy ochronnej.

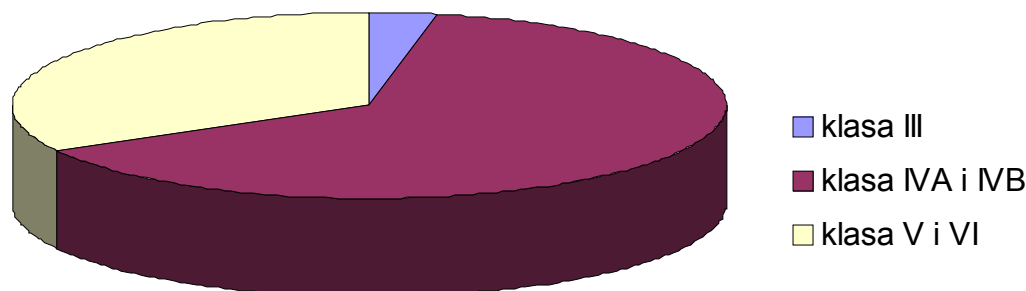
Dolina rzeki Tyśmienicy, a także jej dopływów - rozległe otwarte przestrzenie - to widoki, które można podziwiać z wielu punktów widokowych na terenie gminy.

Na obszarze gminy występuje, podobnie jak na całej Lubelszczyźnie, klimat kontynentalny. Krótkie są tu pory przejściowe - wiosna i jesień, natomiast lato i zima należą do najdłuższych w kraju.

5.5. Warunki glebowe

Na terenie gminy występują gleby klasy III stanowiące ok. 3% powierzchni gruntów ornych, gleby klasy IVA i IVB, stanowiące ok. 64% powierzchni gruntów ornych i gleby klasy V i VI, stanowiące ok. 33% powierzchni gruntów ornych.

- Rozkład klas bonitacyjnych gleb w gminie Uścimów.

W ramach użytków zielonych przeważają gleby klasy IV, V i VI, które w całości użytków zielonych stanowią ok. 95%, natomiast pozostałe 5% stanowią gleby kl. III.

5.6. Społeczno-demograficzne warunki rozwoju gminy

5.6.1. Ludność

Na obszarze gminy Uścimów zamieszkuje, według stanu na koniec roku 2000, **3 679** osób, z których 1.836 to mężczyźni, a pozostałe 1.843 - kobiety. Wskaźnik feminizacji (mierzony liczbą kobiet na 100 mężczyzn) wynosi w gminie 100,4. Jest więc typowy dla obszarów o względnie niskiej atrakcyjności osadniczej, dotkniętych odpływem ludności. Również przyrost naturalny w gminie kształtuje się niekorzystnie dla jej przyszłości – w roku 2000 stopa przyrostu naturalnego (mierzona różnicą pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów na 1000 mieszkańców) była ujemna i wynosiła aż **-4,89‰**. W efekcie zarówno zjawisk wędrowniczych, jak i ruchu naturalnego odsetek mieszkańców wieku poprodukcyjnym jest w gminie stosunkowo wysoki i wynosi aż 20,3%

Zatem, zarówno z uwagi na charakter ruchu naturalnego, jak i ruchów migracyjnych

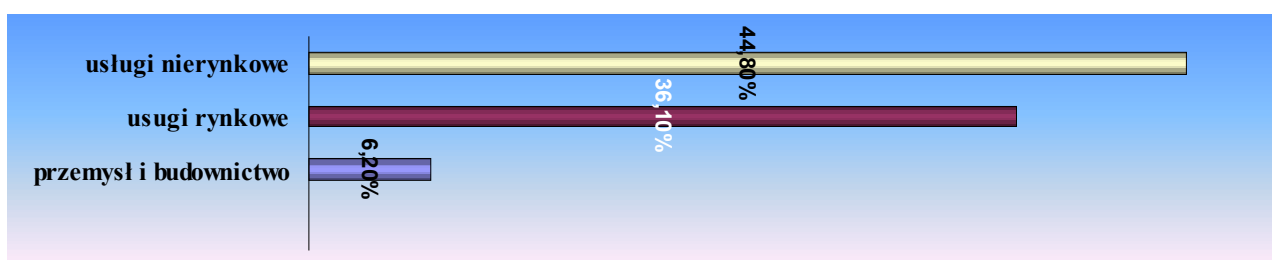
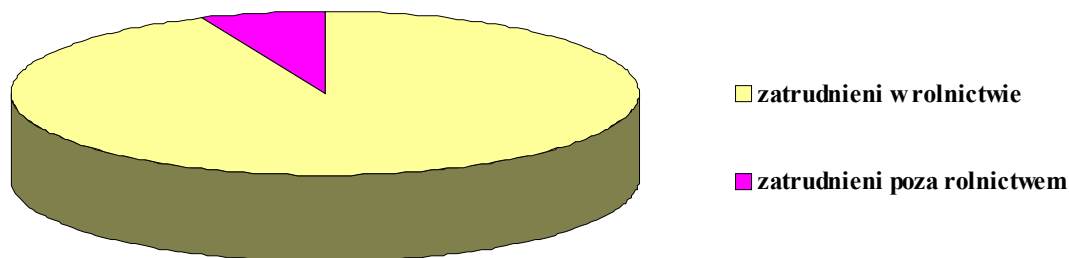
ludności gmina Uścimów stoi przed niebezpieczeństwem wyludnienia się. Oznacza to wyzwanie dla władz lokalnych, wskazujące na potrzebę znalezienia nowego bodźca rozwojowego dla obszaru gminy, mogącego stanowić czynnik zachęcający do pozostawania lub osiedlania się tutaj.

Gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosi 34 osoby na 1 km². Jest ona znacznie niższa od średniej dla obszarów wiejskich województwa lubelskiego, wynoszącej 49 osób na 1 km². Różnica ta wynika niewątpliwie ze stosunkowo słabej jakości gruntów rolnych, a także zapewne z występowania znacznej ilości obszarów o niskiej z natury przydatności osadniczej – lasów, łąk i jezior.

Głównym centrum osadniczym jest miejscowość Uścimów Nowy, licząca ponad 600 mieszkańców. Oprócz niej podstawę sieci osadniczej gminy stanowi centrum administracyjne gminy tj. Uścimów Stary, a ponadto: Maśluchy, Jedlanka Stara i Krasne.

5.6.2. Gospodarka i infrastruktura społeczna

Uścimów jest gminą o charakterze zdecydowanie rolniczym. W roku 2000 w systemie regon zarejestrowane były na obszarze gminy 133 jednostki gospodarcze. Ta względnie wysoka liczba nie oddaje jednak realnego znaczenia przedsiębiorczości pozarolniczej na tym terenie. Na początku roku 1999 poza rolnictwem pracowało bowiem (w jednostkach zatrudniających powyżej 5 pracujących) tylko 241 osób. Z tej liczby największą grupę (108 osób, czyli 44,8%) stanowili pracujący w usługach nierynkowych, 87 osób (36,1%) pracowało w usługach rynkowych, a jedynie 15 osób (tj. 6,2%) w przemyśle i budownictwie.

Taka struktura zatrudnienia oznacza, że w gospodarce i na rynku pracy gminy Uścimów dominuje sfera budżetowa (szkolnictwo, administracja itp.) oraz drobne zakłady usługowe działające w oparciu o lokalny popyt, zwłaszcza sklepy (33 na obszarze gminy) i niewielkie obiekty noclegowe (ogółem 9, o łącznie 988 miejscach noclegowych). Oznacza to zatem, że funkcjonujące w gminie zakłady pracy nie stanowią faktycznie dla niej istotnego bodźca rozwojowego.

Zasoby mieszkaniowe gminy Uścimów reprezentowane są (według stanu na koniec 2000 roku) przez 1 098 mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej ok. 69,6

tysiąca metrów kwadratowych. Przeciętne mieszkanie liczy 63,4 m², natomiast na 1 osobę przypada średnio 18,9 m². Na tle całości obszarów wiejskich województwa lubelskiego warunki mieszkaniowe w gminie Uścimów kształtują się na poziomie przeciętnym. Ruch budowlany (w segmencie dotyczącym budownictwa mieszkaniowego) jest na obszarze gminy znikomy – w roku 2000 oddano tutaj od użytku zaledwie 1 mieszkanie.

W gminie funkcjonuje jedynie kilka obiektów oświatowych, w całości posiadających charakter lokalny. Działają tu 3 szkoły podstawowe: w Jedlance Nowej, Uścimowie Starym i Krasnem, do których uczęszcza łącznie (w roku szkolnym 2001/2002) 307 uczniów. Funkcjonuje ponadto jedno gimnazjum – w Uścimowie Starym – obsługujące cały obszar gminy, ze 108 uczniami.

Oprócz szkolnictwa na obszarze gminy działają nieliczne inne obiekty infrastruktury społecznej: urząd pocztowy, biblioteka publiczna, ośrodek zdrowia i apteka – wszystkie zlokalizowane w Uścimowie Starym.

5.7. Sieć osadnicza i układ przestrzenny

Leśno-jeziorny i bagienny charakter gminy był w ubiegłych wiekach barierą rozwoju osadnictwa, obecnie gęstość zaludnienia jest również jedną z najniższych w całym regionie. Główne miejscowości w gminie - Uścimów i Jedlanka - to dawne wsie królewskie. Od XIXw. Stanowią lokalne, niewielkie ośrodki usługowo-wytwórcze.

Przemysł jak dotychczas nie rozwinął się na terenie gminy i nie posiada tutaj, z powodu ograniczeń terenowych i ekologicznych, dobrych warunków do lokalizacji i funkcjonowania. Zasadniczo wszystkie wsie posiadają zabudowę liniową - wzdłuż tras komunikacyjnych, jednocześnie rozłożone dookoła jezior- otoczone malowniczymi zalesionymi terenami.

Głównym kierunkiem rozwoju gminy Uścimów powinna być obsługa rekreacji. Prawie cała gmina leży w obszarze atrakcyjnym dla różnych form wypoczynku. Już obecnie w wielu miejscowościach położonych nad jeziorami znajdują się skupiska obiektów rekreacyjnych, takich jak domki letniskowe czy ośrodki wczasowe.

Nad jeziorami są możliwości dalszego rozwoju funkcji wypoczynkowej, przy zachowaniu ograniczeń, wynikających z naturalnej odporności środowiska.

Siedziba gminy Uścimów położona jest w środkowej części gminy, stanowiąc ośrodek administracyjny oraz usługi dla okolicznych wsi.
W skład gminy wchodzi następujące sołectwa:

- Drozdówka,
- Głębokie,
- Jedlanka Nowa,
- Jedlanka Stara,
- Krasne,
- Kol. Orzechów,
- Maśluchy,
- Rudka,
- Uścimów Nowy,
- Uścimów Stary.

Gospodarka gminy opiera się w zasadzie na rolnictwie, pomimo raczej słabych gleb, głównie IV klasy bonitacyjnej. Wśród upraw dominuje żyto, a ze względu na nadmierne lub niedostateczne nawodnienie wielu terenów - prawie 40% użytków rolnych stanowią użytki zielone.

5.8. Czynniki sprzyjające rozwojowi gminy

- Bardzo charakterystyczne położenie wśród lasów i jezior Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego - naturalne warunki dla różnych form wypoczynku;
- Położenie geograficzne:
  - bliskie sąsiedztwo miasta powiatowego Lubartów,
  - bliskie sąsiedztwo miasta Ostrów Lubelski.

Rozwój rolnictwa stanowi podstawowy warunek rozwoju pozostałych działów gospodarki:

- przetwórstwa płodów rolnych;
- organizacji składów produktów rolnych i magazynów oraz baz obsługi rolnictwa.

Dla miast: Lubartów, Ostrów Lubelski, Łęczna i Parczew gmina może stanowić bezpośrednie zaplecze żywnościowe i rekreacyjne.

Dzięki względnej bliskości przejść granicznych z Białorusią i Ukrainą, możliwy jest rozwój współpracy zagranicznej (wymiana gospodarcza, eksport płodów rolnych, eksport produktów finalnych lokalnego przemysłu).

Ze względu na wyjątkowo malowniczy krajobraz doliny Tyśmienicy oraz tej części Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, możliwe jest i wskazane wprowadzenie funkcji turystycznej w formach rozdrobnionych, dla maksymalnego zachowania tych walorów.

Pojawia się konieczność wyznaczenia nowych terenów rozwojowych o funkcji nie tylko mieszkalnej czy zagrodowej, ale także funkcji rzemiosła, usług, biznesu czy turystyki, w celu wykorzystania nadwyżek siły roboczej.

5.9. Czynniki ograniczające rozwój gminy

- Pomimo dość niskiej jakości gleb (IV, V, VI kl.) nie przewiduje się zmiany użytkowania na nierolnicze; gleby pod względem nawożenia i utrzymania należy objąć ochroną, czyli wprowadzić rolnictwo ekologiczne.
- Gmina jest uboga w surowce mineralne.
- Słabe wyposażenie gminy w usługi dla rolnictwa: techniczną obsługę rolnictwa, przetwórstwo płodów rolnych, urządzenia zaopatrzenia rolnictwa w wodę, usługi bytowe.
- Bliskość miast: Lubartów, Parczew, Łęczna i Ostrów Lubelski- z rozwiniętymi usługami ogólnomiejskimi i miejscami pracy poza rolnictwem - wpływa niekorzystnie na strukturę demograficzną gminy, powodując odpływ ludności w wieku produkcyjnym do miasta.

6. STRUKTURA TERENU - KOMUNIKACJA

6.1. Drogi.

Przez obszar gminy Uścimów nie przebiegają drogi krajowe i wojewódzkie. Obsługę komunikacyjną gminy pełnią drogi powiatowe lub ich odcinki oznaczone numerami: **22351, 22352, 22353, 22354, 22355, 22356, 22357, 22358, 22359** i **22381**, oraz drogi gminne, które łącząc się z drogami powiatowymi tworzą jeden układ.

6.1.1. Układ dróg.

O kształcie obecnego układu drogowego gminy decydowało na przestrzeni lat wiele czynników obiektywnych i subiektywnych. Jest on elementem struktury przestrzennego zagospodarowania obszaru i podobnie jak inne jego elementy musiał być dostosowany do istniejących warunków przyrodniczych (fizjograficznych) określonych przez ukształtowanie terenu, a także występujące jeziora, cieki wodne, obszary podmokłe, a na południu i w części północnej duże obszary leśne.

W pierwszej fazie wyznaczone były odcinki dróg stanowiące obsługę powstających jednostek osiedleńczych, które nie tworzyły jednak określonego układu komunikacyjnego. W obszarze gminy nie ukształtował się silny ośrodek obsługi, który mógł wpłynąć na powstanie właściwego układu dróg. Ponieważ obszar gminy nie leży na szlakach komunikacyjnych o ponadlokalnym znaczeniu więc nie ma tu dróg, które stanowiłyby kościec układu i podporządkowywały pozostałe drogi.

Generalnie można stwierdzić, że istniejący układ stanowią mało zróżnicowane drogi powiatowe i gminne o skomplikowanej geometrii przebiegu. Obecnie podjęte zostały próby utworzenia ważniejszej relacji poprzez wyznaczenie drogi powiatowej nr **22353**, która przebiegając przez obszar gminy z zachodu na wschód stanowi przedłużenie drogi wojewódzkiej nr **821** biegnącej od drogi nr **819**, a jej wschodni odcinek doprowadza do obszarów przygranicznych (Wola Uhruska). W obszarze gminy droga ta na odcinku prawie 2 km nie posiada dotychczas utwardzonej nawierzchni.

6.1.2. Funkcje dróg.

Użytkowane obecnie w układzie drogi, zarówno powiatowe jak i gminne, spełniają różne zadania i posiadają określone funkcje. Bezpośrednią obsługę komunikacyjną zespołów zabudowy pełnią niektóre drogi powiatowe: droga **22351** – obsługuje wieś Jedlanka Stara, odcinki drogi **22353** (Jedlanka Nowa, Podlas), odcinki drogi **22354** (Głębokie, Drozdówka), droga **22358** (Uścimów Stary i Krzywe) droga **22381** (Kosów).

Obsługujące bezpośrednio zabudowę drogi gminne to drogi oznaczone numerami: **006, 007, 008, 010** i **012**. pozostałe drogi gminne stanowią dojazdy do terenów upraw i skrótów w układzie drogowym.

Obsługę pośrednią zabudowy położonej w pewnym oddaleniu od dróg pełnią drogi powiatowe oznaczone numerami: **22357, 22358** i **22359** oraz drogi gminne **009** i **011**.

Do dróg pełniących funkcje przelotowe, prowadzących ruch zewnętrzny można zaliczyć

drogi powiatowe nr **22353**, zachodnią część drogi **22354** oraz drogi **22358** i **22359**.

Powiązania wewnętrzne w skali gminy zapewniają wszystkie drogi powiatowe.

W powiązaniach zewnętrznych wyodrębniają się:

- powiązania dalekie z układem dróg wojewódzkich,
- powiązania bliskie z ośrodkami gmin sąsiednich,
- powiązania bliskie z terenami położonymi w sąsiedztwie gminy.

6.1.3 Korzystne cechy i mankamenty układu dróg.

Do korzystnych cech układu dróg można zaliczyć możliwość obsługi komunikacyjnej istniejącej w gminie zabudowy z dróg układu podstawowego, bez konieczności wykorzystywania dojazdowych dróg wewnętrznych.

Mankamentami układu, które decydują o jego ogólnym kształcie są:

- brak drogi o większym znaczeniu i lepszych parametrach technicznych (np. drogi wojewódzkiej), która porządkowałaby układ i zwiększała komunikacyjną dostępność obszaru;
- skomplikowana geometria przebiegu dróg, powodująca zwiększenie ich długości i obciążenia ruchem;
- brak utwardzonych nawierzchni na kilku odcinkach dróg powiatowych;
- niski stopień utwardzenia dróg gminnych;
- zbyt duża w stosunku do liczby mieszkańców gęstość sieci drogowej, adekwatna do gęstości o dwukrotnie większej intensywności zaludnienia, która za względów finansowych może być trudna do utrzymania w należytym stanie technicznym;
- brak czytelnego, wygodnego powiązania ośrodka gminnego Uścimów z Parczewem.

6.1.4. Stopień wyposażenia gminy w zakresie dróg.

Przy powierzchni gminy **108,61** km² i liczbie mieszkańców wynoszącej **3688** osób, ogólna długość dróg w gminie wynosi: **49841** m dla dróg powiatowych i **38150** m dla dróg gminnych.

Wskaźniki gęstości sieci drogowej wynoszą:

- 459 m drogi na km² dla dróg powiatowych,
- 351 m drogi na km² dla dróg gminnych.

Ogółem na jeden km² obszaru przypada 810 m drogi.

Długość nawierzchni utwardzonych wynosi:

- 39853 m dróg powiatowych, co stanowi około 80% długości tych dróg;
- 12750 m dróg gminnych, tj. około 33,4% długości tych dróg.

Z ogólnej długości dróg 52603 m to drogi utwardzone co stanowi około 60% długości dróg. Wskaźniki długości dróg na jednego mieszkańca wynoszą ogółem 23,85 m/M, z tego 13,41 m/M dróg powiatowych i 10,34 m/M dróg gminnych.

6.1.5. Wnioski z analizy stanu zagospodarowania.

Układ drogowy gminy nie jest dotychczas w pełni wykorzystywany i posiada znaczne rezerwy przelotowości. Rozwój układu powinien polegać na porządkowaniu sieci drogowej poprzez niewielkie korekty przebiegu dróg, przebudowę skrzyżowań (wyznaczenie pasów dla lewoskrętów), doprowadzenie szerokości jezdni do właściwych parametrów, łagodzenie łuków poziomych, urządzeniu poboczy itp.

Istotne znaczenie dla gminy może mieć przeprowadzenie płynnego powiązania przebiegającego przez ośrodek gminy Uścimów, na kierunku północ-południe.

6.1.6. Zewnętrzne – dalekie powiązania gminy.

Przebiegające przez gminę drogi powiatowe nie łączą się bezpośrednio z układem krajowym lecz doprowadzają do dróg wojewódzkich przebiegających mniej więcej równolegle do granic gminy.

Od strony zachodniej droga numer **813** relacji Międzyrzec – Łęczna, od północnego wschodu droga nr **819** relacji Parczew – Wola Uhruska i od wschodu droga nr **820** relacji Sosnowica – Łęczna.

- z drogą nr **813** łączą się drogi powiatowe nr **22353** i **22354**;
- z drogą nr **819** łączą się drogi powiatowe nr **22351** i **22355**;
- z drogą nr **820** łączą się drogi powiatowe nr **22353**, **22357**, **22358** i **22359**.

6.1.7. Powiązania z terenami i ośrodkami gmin sąsiednich.

Z terenami gmin sąsiednich łączą gminę Uścimów drogi powiatowe, z wyjątkiem dróg nr **22352** i **22356**, które pełnią funkcję powiązań wewnętrznych gminy.

Z ośrodkami gmin sąsiednich łączą Uścimów następujące drogi powiatowe:

- z Dębową Kłodą – droga nr **22355** doprowadzająca do drogi wojewódzkiej nr **819**;
- z Sosnowicą – droga nr **22353** do węzła dróg wojewódzkich nr **819** i **820** oraz droga nr **22357** (odcinek nieutwardzony) do drogi **820**;
- z Ludwinem – droga nr **22359** do drogi wojewódzkiej nr **820**;
- z Ostrowem Lubelskim – droga nr **22354** oraz droga nr **22353** dla północnej części gminy;
- z Parczewem brak dogodnego powiązania, ewentualnie drogą nr **22355**, a następnie drogą wojewódzką nr **819** przez Dębową Kłodę.

6.2. Techniczno-funkcjonalna charakterystyka dróg.

6.2.1. Drogi powiatowe.

- Droga powiatowa nr **2251** relacji: (Makoszka) – granica powiatu – Rudka – Jedlanka Nowa – do drogi powiatowej nr **22353**. W obszarze gminy Uścimów odcinek długości 6,944 km z czego utwardzone 2,984 km. Za wyjątkiem wsi Rudka, przez którą przebiega obsługując bezpośrednio jaj zabudowę droga biegnie przez tereny niezabudowane. Łączą się z nią drogi: powiatowa nr **22352** i gminne **001**, **002** i **004**. Droga posiada skomplikowaną geometrię przebiegu, liczne zakręty i załamania.
- Droga powiatowa nr **22352** relacji: od drogi powiatowej nr **22351** – Rudka – Jedlanka Stara do drogi **22353**. W całości położona w obszarze gminy Uścimów, posiada długość 2,830 km w całości o nawierzchni utwardzonej. Obsługuje bezpośrednio zabudowę wsi Jedlanka Stara. Łączy się z nią droga gminna nr **003**. Posiada prosty przebieg.

- Droga powiatowa nr **22353** relacji: od drogi wojewódzkiej nr **813** w Ostrowie Lubelskim – Jedlanka Nowa – Podlas – granica powiatu – (Sosnowica). Odcinek w gminie Uścimów długości 7,430 km z czego utwardzone 5,619 km.

Droga o funkcji drogi przelotowej oraz obsługi bezpośredniej zabudowy wsi Jedlanka Nowa i niewielkiego zespołu zabudowy wsi Podlas. Łączy gminę Uścimów z sąsiednimi gminami Ostrów Lubelski i Sosnowica. Łączą się z nią drogi powiatowe nr **22351**, **22352**, **22354**, **22355** i **22356** oraz drogi gminne nr **001**, **002** i **003**, posiada zatem charakter drogi zbiorczej. W środkowej części przebiegu posiada trzy załamania, a poza tym jej przebieg jest płynny.

- Droga powiatowa nr **22354** relacji: od drogi wojewódzkiej nr **813** w Ostrowie Lubelskim przez granicę gminy – Głębokie – Uścimów Stary Drozdówkę – do drogi powiatowej nr **22353**.

W obszarze gminy Uścimów przebiega odcinek długości 7,915 km w całości o nawierzchni utwardzonej. Posiada charakter drogi przelotowej, szczególnie na odcinku łączącym Ostrów Lubelski z kierunkiem do Ludwina. Obsługuje bezpośrednio zabudowę wsi Głębokie i części wsi Drozdówka. Łączą się z nią drogi: powiatowa nr **22359** i drogi gminne **002**, **005** i **006**. Posiada skomplikowaną geometrię przebiegu (liczne załamania).

- Droga powiatowa nr **22355** relacji: (Białka) – granica powiatu – Jedlanka Podleśna – do drogi powiatowej nr **22353**. W gminie Uścimów położony krótki odcinek długości 2,325 km w całości utwardzony. Posiada charakter drogi łączącej Uścimów z terenem zespołu rekreacyjnego Białka w gminie Dębowa Kłoda. Przebiega przez tereny niezabudowane (nie obsługuje zabudowy). Nie łączą się z nią inne drogi.
- Droga powiatowa nr **22356** relacji: od drogi powiatowej **22353** – Orzechów Kolonia – Bobryk – do drogi powiatowej nr **22357**. Droga w całości położona w gminie Uścimów, długości 3,717 km, nie posiada utwardzonej nawierzchni. Obsługuje jedynie luźną, rozproszoną zabudowę. Nie łączą się z nią inne drogi gminy. Posiada prosty przebieg - bez kolizji.
- Droga powiatowa nr **22357** relacji: od drogi powiatowej nr **22358** w Maśluchach – Bobryk – granica powiatu – (Orzechów Stary). W obszarze gminy położony odcinek długości 3,335 km, z czego utwardzone 2,885 km.

Droga w zasadzie nie obsługuje bezpośrednio zabudowy, posiada charakter drogi łączącej Uścimów z gminą Sosnowica (do drogi wojewódzkiej nr **820**). Łączy się z nią droga powiatowa nr **22356** i drogi gminne **006** i **007**. Poza jednym załamaniem posiada prosty, bezkolizyjny przebieg.

- Droga powiatowa nr **22358** relacji: od drogi powiatowej nr **22359** przez Uścimów Stary – Maśluchy – granicę powiatu do Orzechowa Nowego. W obszarze gminy położony krótki odcinek długości 2,590 km, odcinek drogi w całości utwardzony. Obsługuje bezpośrednio zabudowę w Uścimowie Starym i Uścimowie Kolonii. Łączą się z nią drogi: powiatowa nr **22357** i gminna **008**. Droga posiada płynny przebieg i łączy Uścimów z drogą wojewódzką nr **820** w gminie Sosnowica.

- Droga powiatowa nr **22359** relacji: od drogi powiatowej nr **22354** w Głębokim–Uścimów Stary – Krasne – granica powiatu - do drogi wojewódzkiej nr **820**. W Gminie Uścimów położony długi odcinek 10,495 km w całości o nawierzchni utwardzonej.

Droga obsługuje bezpośrednio na swym przebiegu zabudowę Uścimowa Starego, części Uścimowa Nowego, fragmenty wsi Maśluchy, Krasne Stare i Krasne Krzywe. Posiada ona charakter drogi przelotowej łączącej kierunek z Ostrowa Lubelskiego z kierunkiem do Ludwina. Posiada ona skomplikowaną geometrię przebiegu (zakręty i trzy załamania). Łączą się z nią drogi: powiatowe nr: **22358** i **22381** oraz gminne nr: **008, 009, 010, 011, 012, i 013**.

- Droga powiatowa nr **22381** relacji: (Zezulin – Dratów Kolonia) – granica powiatu – Kosów – do drogi powiatowej nr **22359** we wsi Krasne. W obszarze gminy położony jest krótki odcinek drogi, długości 2,210 km, w całości o utwardzonej nawierzchni.

Droga obsługuje bezpośrednio zabudowę wsi Kosów. Przecina ją droga gminna nr **013**. W gminie Uścimów posiada płynny przebieg i łączy gminę z północnymi terenami gminy Ludwin.

6.2.2 Drogi gminne.

(w numeracji opuszczono stały człon dla gminy Uścimów - 2270)

N r d r o g i	Relacja	Długość drogi (km)	Długość odcinka o nawierzchni (km)			
			utwar dzona	stabil izowan a	żużło wa	gruntowa
001	Ochoża - Jedlanka Stara	6.900	0,300	-	-	6.600
002	Głębokie – Jedlanka Nowa – Rudka Starościańska	4.600	-	-	0.300	4.300
003	Jedlanka Nowa - Jedlanka Stara	1.200	-	-	-	1.200
004	Jedlanka Stara – Rudka Starościańska	0.500	-	-	-	0.500
005	Jedlanka PG Ryb. - Drozdówka	1.500	-	-	-	1.500
006	Drozdówka – Kolonia Bobryk	2.500	0.600	-	-	1.900
007	Drozdówka – Bobryk (baza RSP)	2.400	1.600	-	0.800	-
008	przez wieś Maśluchy - Zaorzechówek	3.700	2.400	-	-	1.300
009	Maśluchy – Uścimów Stary – Uścimów Nowy.	2.600	-	-	-	2.600

010	przez wieś Uścimów Nowy	3.200	3.200	-	-	-
011	Maśluchy - Kolonia Krasne	2.200	-	-	1.700	0.500
012	Krasne – Ryczka - Krzcień	4.050	0.700	0.200	0.950	2.200
013	Krasne Krzywe – Krasne Kosów	2.800	-	-	-	2,800
RAZEM:		38.150	8.800	0,200	3,750	25,400

6.3. Komunikacja - uwarunkowania – załącznik graficzny

7. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

7.1. Zaopatrzenie w wodę

Adaptowanie i przystosowanie dotychczas zrealizowanego systemu wodociągowego do projektowanej strategii rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy Uścimów z możliwością dalszej rozbudowy na tereny nowo urbanizowane.

Źródłem zaopatrzenia będzie istniejący i rozpoczęty do dalszej realizacji system zorganizowanego zasilania w postaci ujęć wód podziemnych, stacji wodociągowych z uzdatnianiem wody oraz grupowych i indywidualnych wodociągów dostarczających odbiorcom gminy wodę pitną odpowiedniej jakości i ilości dla potrzeb bytowo-gospodarczych, przeciwpożarowych i produkcji rolnej.

Uwarunkowaniem sprzyjającym dla rozwoju gminy jest posiadany już system zaopatrzenia w wodę w postaci wodociągów we wsiach: Uścimów Stary, Uścimów Nowy, Maśluchy, Krasne, Jedlanka Nowa, Jedlanka Stara, Rudka Starościańska i Kolonia Orzechów.

Uwarunkowaniem ograniczającym rozwój gminy jest postępująca dekapitalizacja istniejących urządzeń wodociągowych (głównie stacji wodociągowych) i konieczność ich modernizacji przez wymianę urządzeń na bardziej nowoczesne, zapewniające niższe koszty eksploatacyjne głównie poprzez niższe zużycie energii elektrycznej do pompowania wody ze studni i tłoczenia jej do sieci.

Zabezpieczenie i ochrona wód podziemnych ujęć wody w całym obszarze gminy poprzez opracowanie projektów stref ochronnych dla wszystkich studni wodociągów w oparciu o Dz.U. Nr. 116 z dnia 16.12.1991r. poz. 504 oraz projektów ich zagospodarowania.

7.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych

Zachodzi konieczność realizacji zorganizowanego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych powstających proporcjonalnie do zużywanej wody do celów bytowych mieszkańców wsi i terenów rekreacji i wypoczynku dla zapewnienia ich utylizacji.

Uwarunkowaniem podstawowym dla sanitacji obszaru gminy będzie odprowadzanie i oczyszczanie ścieków przy pomocy systemu odpowiedniego układu sieciowego kanalizacji sanitarnej przewodowej i wiejskich oczyszczalni ścieków, realizowanych jako mechaniczno-biologiczne z procesami technologicznymi oczyszczania o maksymalnie dużym stopniu redukcji zanieczyszczeń z uwagi na zapewnienie czystości odbiorników wód pościekowych: rzek, cieków wodnych, rowów melioracyjnych o bardzo małych przepływach. Dotyczy to głównie rzek: Bobrówka, Tyśmienica.

Dla istniejących oczyszczalni ścieków we wsi Jedlanka, Uścimów i oczyszczalni ośrodków wypoczynkowych nad jeziorem Krasne uwarunkowaniem będzie przystosowanie ich procesów technologicznych do maksymalnego stopnia skuteczności oczyszczania i zmniejszenia ich kosztów eksploatacyjnych oraz uzyskanie takiego stanu, aby uciążliwość dla terenów sąsiednich zamykała się w granicach władania działki oczyszczalni, co pozwoliłoby uniknąć konieczności ustanawiania obszaru ograniczonego użytkowania (strefy ochrony sanitarnej).

We wsiach dla których przewiduje się zorganizowany system odprowadzania ścieków uwarunkowaniem będzie - z uwagi na małą konfigurację terenu - wybranie odpowiednich lokalizacji oczyszczalni w rejonach wskazanych na planszy, oznaczonych symbolem Rno - zapewniających możliwie grawitacyjny dopływ ścieków do oczyszczalni oraz łatwy odpływ wód pościekowych do odbiorników.

Dostosowanie zasad stopniowego rozwoju systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków do nowej strategii rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy Uścimów.

Po zrealizowaniu systemu kanalizacji i oczyszczalni ścieków - likwidacja osadników i szamb które znajdują się w obszarze systemu zorganizowanego, a przez to nastąpi eliminacja zagrożeń dla stanu czystości już zurbanizowanych i przewidywanych do nowej urbanizacji obszarów gminy.

Dla istniejącego terenu zainwestowania rekreacyjno – wypoczynkowego nad jeziorem Tomaszne uwarunkowaniem będzie konieczność realizacji lokalnej oczyszczalni ścieków użytkowanej okresowo do czasu możliwości podłączenia do układu kanalizacji przy pomocy przepompowni i kanału tłocznego w sąsiedniej wsi Orzechów Stary i Nowy, położonych w gminie Sosnowica.

7.3. Gazyfikacja i ciepłownictwo

Uwarunkowaniem podstawowym z uwagi na ochronę środowiska przed zanieczyszczeniem powietrza atmosferycznego jest zgazyfikowanie wszystkich wsi i terenów nowej urbanizacji gazem ziemnym przewodowym z dostarczaniem gazu dla potrzeb bytowych mieszkańców oraz potrzeb ogrzewania mieszkań.

Korzystnym uwarunkowaniem wymagającym kontynuacji będzie rezygnacja z użytkowania paliw stałych tj. węgla, koksu i drewna opałowego dla potrzeb ciepłownictwa w gospodarstwach domowych, obiektach użyteczności publicznej i innych na rzecz paliw ekologicznie czystych tj. gazu przewodowego i bezprzewodowego, oleju opałowego, energii elektrycznej i paliw niekonwencjonalnych.

Podstawowym docelowym źródłem zasilania w gaz ziemny może być gazociąg dosyłowy wysokiego ciśnienia doprowadzony od istniejącego systemu gazyfikacji gminy Łęczna lub projektowanego systemu gazyfikacji miasta Lubartowa przez Ostrów Lubelski oraz propozycja lokalizacji stacji redukcyjno-pomiarowej we wsi Uścimów Kolonia.

Nie wyklucza się możliwości korzystniejszej lokalizacji stacji redukcyjno – pomiarowej gazu w obszarze gminy Uścimów lub gminach sąsiednich.

Ważnym uwarunkowaniem są ograniczenia ekonomiczne inwestorów indywidualnych i podmiotów gospodarczych przy ponoszeniu kosztów wymagań izolacyjności cieplnej budynków oraz koniecznej ich modernizacji dla potrzeb związanych z oszczędnością energii.

Uwarunkowaniem dla gminy będzie konieczność dostosowania zagadnienia zaopatrzenia gminy w energię cieplną i gazową do warunków Ustawy „Prawo energetyczne” Dz.U. Nr 54 poz. 348 z dnia 4 czerwca 1997r. - przez konieczność opracowania założeń i planu ucieplnienia i gazyfikacji obszaru gminy uchwalanego przez Radę Gminy Uścimów i uzgodnionego przez Urząd Regulacji Energetyki.

7.4. Usuwanie odpadów komunalnych

Uwarunkowaniem podstawowym w gospodarce odpadami jest konieczność ponoszenia kosztów usuwania i unieszkodliwiania wytwarzanych przez mieszkańców i podmioty gospodarcze odpadów.

Wprowadzanie w zakładach przemysłowych i podmiotach gospodarczych technologii mało odpadowych lub bez odpadowych z jednoczesnym ich wykorzystaniem jako surowców wtórnych, bądź utylizacją na miejscu w zakładach.

Dla składowania i utylizacji odpadów komunalnych z obszaru gminy, korzystnym uwarunkowaniem jest wyznaczone i eksploatowane bezkolizyjne wysypisko odpadów zlokalizowane w rejonie wsi Maśluchy z wyznaczonym obszarem ograniczonego użytkowania – strefy o wielkości 300m od granicy działki wysypiska.

7.5. Elektroenergetyka

Lokalne systemy zasilania to:

- odgałęźne linie średniego napięcia 15kV (napowietrzne i kablowe),
- stacje transformatorowe 15/0,4kV (słupowe i wewnętrzne),
- linie niskiego napięcia (napowietrzne i kablowe) bezpośrednio zasilające odbiorców energii elektrycznej;

-tworzą one spójny wewnętrzny system elektroenergetyczny, który zabezpiecza potrzeby na energię elektryczną wszystkich użytkowników.

Adaptuje się trzy istniejące linie energetyczne średniego napięcia 15 kv przebiegające przez obszar gminy Uścimów relacji:

- Ostrów - Jedlanka - Sosnowica;
- Ostrów - Maśluchy - GPZ Łączna;
- Orzechów - Piaseczno - Cyców.

Z uwagi na przeciążenia linii energetycznych i stacji transformatorowych uwarunkowaniem będzie konieczność ich modernizacji, wymiany, rozbudowy i przystosowanie układu zasilania dla nowych potrzeb odbiorców energii elektrycznej w istniejących i nowych obszarach urbanizacji gminy.

7.6. Telekomunikacja

Obecny stan telefonizacji obsługiwanej przez automatyczne centrale telefoniczne nie w pełni zabezpiecza potrzeby mieszkańców w tym zakresie. Istnieją obszary wsi i kolonii niedoinwestowane, które wymagają uwzględnienia w planach inwestycyjnych gminy.

7.7. Regulacja stosunków wodnych

Dla utrzymania w odpowiednim stanie środowiska wód powierzchniowych, jezior, dolin rzek Tyśmienicy i Bobrówki, gospodarki łąkowej oraz urządzeń melioracyjnych w całym obszarze gminy uwarunkowaniem będzie konieczność ich stałego nadzorowania i nie

naruszania zamierzeniami inwestycyjnymi nowej urbanizacji tych obszarów.

Dla rozwoju turystyki rekreacji i wypoczynku w sąsiedztwie znacznych ilości jezior w obszarze gminy uwarunkowaniem będzie konieczność wykonywania specjalistycznych opracowań planistycznych chłonności obszarów rekreacyjnych i możliwości odpowiedniej wielkości zainwestowania dla penetracji danego obszaru i zamierzeń inwestycyjnych w pobliżu jezior

